

VASÁRNAPI UJSÁG

12. SZÁM. 1901.

BUDAPEST, MÁRCZIUS 24.

48. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK (a Világkronikával) együtt egész évre 24 korona, félévre 12. Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG egész évre 16 korona, félévre 8. A POLITIKAI UJDONSÁGOK (a Világkronikával) egész évre 10 korona, félévre 5. Kiválóni előfizetéshez a postai megkötésű vésdélj is csatolandó.

ZEMPLENYI TIVADAR FESTMÉNYEL.

A MŰCSARNOK 1891-iki téli kiállításán főleg két magyar festmény vonta magára a műbarátok érdeklődését. Az egyik templomban imádkozó nőket, a másik szegényes hajlékában varrással foglalkozó öregek asszonyt ábrázolt. A képek tárgya, mint látjuk, az újság kevés ingerével kinálkozott; de a fölfogásban annyi közvetlenség nyilatkozott s a kidolgozás oly nagy gondosságról tett tanúságot, hogy a tárgymutatóban mindenki kíváncsian kereste a mű-

vész nevét, s mikor megtudta, hogy a képek egyéddig teljesen ismeretlen festőtől származnak, kétszeres érdeklődéssel merült el azok szemlélésébe. A fiatal képiro, ki ekként egy csapásra hódította meg a Műcsarnok finnyásabb közönségét, Zemplényi Tivadar volt. Az érdeklődők aztán csakhamar azt is megtudták, hogy a képek a fiatal magyar festők akkori kedvenc tartózkodási helyéről, Münchenből érkeztek hozzánk, s hogy Zemplényi, mielőtt az Isar-parti városba költözött volna, a budapesti mintarajziskola

növendéke volt, hol Greguss János, Lotz Károly és Székely Bertalan voltak befolyással fejlődésére. Mert a művészet szeretete nem a fővárosban, hová húsz éves korában költözött, hanem még jóval korábban, atya eperjesi házában ébredt föl benne. Atyja bizonyos fokig maga is művész-ember volt, kinek nem egy figyelmet érdemlő faragványát őrizik a felvidéki templomok. A kis Tivadarnak ekként már a szülői házban alkalmá nyílt arra, hogy művészeti alkotásokat láthasson, sőt ilyenek készítésében kísérleteket is tehessen. Főlebrd

VAZUL SZENT ISTVÁN ELŐTT. — Zemplényi Tivadar festménye.

Használatuk a Ró'sa Terka-féle HAJKENŐCSÖT.

A gyenge hajbőr rövid idő használata után annyira edz, hogy a hajhullás teljesen megszűnik. Használata megelözi a hajnövekedést. A haj kellemes, puha és bárszínűvé válik. Használata által a haj színe világosabb, fényesebb és hajszálak feljötté dús hajszálakat nyertek. Az annyira kellemes hajkoptatást keresen eltávolítja. A hajnak színt nem változtatja. Egy használat után minden más hajkezes. Minden szerelmes anyagtól mentes. Lehetleg hűvös helyen tartandó. A kir. kereskedelmi törvénysek használata után, hites vegyész, dr. Neumann Zsigmond úr által megvizsgálták és hajkezesre ártalmatlannak találták. A védjegy a temesvári kereskedelmi kamarának védjegyként van bejegyezve. KAPHATÓ: 9060 Budapest: Török József gyógyszerésznél, Schwarz N. Illatszergyárában, Molnár és Moser, Zemplényi Béla, Balasa és társa, Ember Elek drogistánál, Peltz Lipót, Krumenacker Péter, Kaiser Nándor és Kertész Tódornál. Temesváron: Schwartz N. Illatszergyárában és Szelenszky Miklósnál. Verseczen: Lend Lászlónál. Szabadska: Surján Manóval. Zombor: Wesszelszky Sándornál. — Ujvidék: Waack Péternél. — Mitrovica: Nenadovics Nikánál. — Buma: Udáskai Danilónál. — Buda a B. S. Schier Vilmosnál. Nagybecskerekben: Mersdorf Péter piperekereskedésében. Ró'sa Terka tulajdonosnőnél. Ró'sa Ignác kereskedésében. Egy kis tégely ára 60 kr. (1 korona 20 fillér). Egy nagy tégely ára 1 forint (2 korona). Tisztelettel RÓ'SA TERKA Nagybecskereken.

Császárfürdő BUDAPESTEN 2018 téli és nyári gyógyhely. Elsőrangú. E kénevezésű gyógyfürdő, páratlan gyógyfürdővel és legmodernebb iszapfürdővel, pompás ásványvíz uszodákkal, kő- és kádfürdőkkel. Prospektus ingyen bérmentve.

MATTONI FÉLE GIESSHÜBLER

Az Országos Kaszinó palotájában Budapest, Kossuth Lajos-u. 20. sz. alatt **Megnyilott** Papirkereskedés és Képes-levelezőlap különlegességek raktára. — Tisztelettel **KLEIN VILMOS** papirkereskedése, Budapest, IV., Kossuth Lajos-utca 20. sz. és VIII., Kerepesi-ut 73. 8951

Budapesti közuti vaspálya-társaság. Hirdetmény.

A Budapesti közuti vaspálya-társaság **XXXVI-ik rendes közgyűlése** folyó évi március hó 28-án délután 1/4 órakor a társulat saját épületében Budapest, V., Lipót-körút 22. szám alatt fog megtartatni. **NAPIREND:** 1. Igazgatósági évi jelentés; előterjesztése az 1900. évi zárszámadásnak és mérlegnek, valamint a felügyelő-bizottság erre vonatkozó jelentésének; az osztalék megállapítása; határozat a felmentvény megadására érdemében. 2. Kovács József részvényes indítványa, hogy a különtartalékból részvény és élvetszi jegyenként 100 korona visszafizetessék. 3. Kilenc igazgatósági tag megválasztása. 4. A felügyelő-bizottság kiegészítése. Szavazati jogot adnak a társaság közgyűlésein (alapszabályok 15. és 20. §§.) egyaránt a társaság részvényei, s illetőleg élvetszi jegyei, ha legalább négy nappal a közgyűlés előtt az igazgatóságnál letétmentesítettnek; 20 darab részvény vagy élvetszi jegy után egy szavazat gyakorolható, oly megszorítással azonban, hogy 20 szavazatnál többet egy részvényes sem gyakorolhat, sem saját nevében, sem pedig megbízásból. Felhívatnak tehát a t. cz. részvényes urak, kik a jelen közgyűlésen résztvenni óhajtanak, miszerint a címleiket, a részvényekkel együtt, beleértve a folyó évi május 1-én lejártó, **száraz- és zárványmentesítésre**, beszárolás folyó évi március 24-ig, az igazgatóságnál (Budapest, V., Lipót-körút 22. szám) délután 3-12 óra között, térítvény mellett letenni kötelezettségnek, hol a szavazati igazolványokkal egyidejűleg az előterjesztendő zárszámadás és mérleg, valamint a felügyelő-bizottság jelentése is ártírható lesz. A letétbe szükséges nyomtatványok a társaság pénzügyi szakosztályában díjmentesen kaphatók. Budapest, 1901 március 11. (Ülányomás nem díjazatik.) **Az igazgatóság.**

Nyúlászór puha kalapok FÖLDVÁRY IMRE

férfitárat és fehérmemű rak-tárában. 9023 Budapest, IV., Korona-herceg-utca 11. és VIII., Kerepesi-út 9. sz. Angol cylinderek, divatos kemény és puha kalapok, jó szabású férfi-íngék, nyakkendők, keztyűk dús választékban.

GERMANDREE porhanyós állapotban és tablettákban. Francia szabadalom. A szépség titka. Ideális illattal feltöltött tartós, egészséges és díszkrét. A Germandree az arcbőrnek egészséges és úde színt ad. **MIGNOT - BOUCHER**, 49, Rue Vivienne, Paris. Kapható Török József gyógyszerésznél Budapesten. **Chief-Office 48, Brixton-Road, London, SW.** Gyógyszerész **A. Thierry-féle** 8910 valódi véralkotó és tápláló **Hämatin-pastillák** legbiztosabb szer vérsejtségek, sápkór és az abból származó betegségek gyógyítására. Mindenki kezdje a gyomor-idegket tisztító, bódító, néhez vasborokot és használja csupán csak ezeket az enyhe és könnyen assimiláló pastillákat. Minden dobozban a készítő aláírása kell, hogy legyen. Szállítást eszközöl postával bérmentve és az összeget előre utalványozva dobozonként 4 koronáért **Apotheker A. Thierry's Balsam-Fabrik** in Pregrada bei Rohitsch-Sauerbrunn. Budapesti főraktárak: Török József és dr. Egger Leo gyógyszerésznél.

Czibalom iskolákat, a melyből mindenki, tanító nélkül megtanulhat ezimbalmozni, 4 koronáért adom. Képes nagy ezimbalmozásjegyzéket pedig ingyen. **Vasgya Pál** ezimbalmozógyártó, Budapest, VIII. ker., Böck Szilárd-utca 3. sz.

CRÈME DE FANCHON a 3 sziv véd-jegyvel. Rögön finomító és szépítő arckrém. Legjobb a világon! Ártalmatlan! Zsírmentes! **Kis Nagy** egy 1 K. tégely 2 K. Főraktár: **URSITS** gyógyszerésznél. Budapest, Rákóczi-utca 11. Vésdélj 22 fillér többet nem lehet adni.

Szép, tiszta, úde arcbőrt ér el mindenki az **ERNA-kenőcs** (Kéz- és arckemőcs) használata által. **Higány- és olomvegyszöveteket sem egyéb mérges alkatrészeket nem tartalmaz, miért is TELJESEN ÁRTALMATLAN!** Biztosan és gyorsan távolít el szeplőt, májfoltot, pörösenéseket (vimmert), bőrtájkákat (mitesszert), bőrhámlást, napégetést, arcverecséget stb. I. számú tégely 1 kor. (50 kr.) A hozzávaló **ERNA-SZAPPAN** 60 fillér (30 kr.) **ERNA-KENŐCS** II. számú még finomabb és hatásosabb mint az I. számú. Tégelye 2 kor. (1 fr.) Hozzávaló **FOLYÉKONY ERNA-SZAPPAN** 1 korona (50 krajczár). **ERNA** -puder (fehér, róza és szmésztől) 1 doboz 1 korona (50 krajczár). -fogpaszta, szappan nélküli, 1 kor. (50 kr.). -fogszájvíz, egy üveg 60 fillér (30 kr.) **ERNA-HAJFESTŐSZER.** (Bromatique de Erna.) Tökéletesen ártalmatlan szer úgy vagy vörös hajzatnak (hajsz, szakál) szőke, barna vagy fekete természetes színe való kényelmes és állandó festésre. — *A velle festett haj sem mosás által, sem gőzfürdőben nem hagyja színt.* A használati utasítás szoros betartása mellett a festés nem sikerülése teljesen ki van zárva. Kapható szőke, barna vagy fekete színben. Egy tok ára 4 korona. **Főnti szerep nagyszerű hatását az elismerő- és köszönő-levelek ezrei igazolják.** **Direkte megrendelhető: BANTLER ÖDÖN** Szent Miklós gyógyszerésznél Temesvár, Király-utca 4. Tess k mindenütt határozottan Bantler-féle temesvári Erna-készítményeket kérni a rendelni.

Szépség és egészség. **Étvágytalanság és Gyomorgyengeség** gyógyítására ezek mennek Karlsruheba holott ez a ezélt otthon is elérhetik **ROZSNYAY M. PEPSINBORA** használata által, mely az emésztést elősegíti és a gyomrot rövid időn tökéletesen helyreállítja. Egy üveg ára 2 kr. 40 fill., 6 üveg franco küldve 12 kor. 12 fill. **A t. cz. közönség szíves figyelmébe ajánljuk, hogy minden készítményeink törvényesen bejegyzett védjeggyel vannak ellátva, mely az aradi szabadságszobrot dörzsolja. Kapható: ROZSNYAY MÁTYÁS** gyógyszerésznél Árad, Szabadság-tér. Budapest: Török József és dr. Egger Leo (Nádor) gyógyszerésznél, valamint minden magyarországi gyógyszerésznél.

Világcezik! Törvényesen védett hazai gyártmány, mely felülmúl minden más fogtisztító szer. **PÁRATLAN A Thymol FOG-CRÈME** Legkellemesebb, legkitünőbb és nélkülözhetetlen Fogtisztító-szer tubusban, fehéríti, konzerválja a fogakat, frissíti, üdíti a szájat. **1 tubus 60 fillér. (30 kr.) — Mindenütt kapható.** Egyedüli készítő és fészétküldési raktár: **Schwartz illatszergyára** gőszere berendezett hygien. kosmet. laboratórium, magyar elsőrendű árom pipere-szappangyár, Budapest, Damjanich-utca 28. Gyári raktár és fiókület Temesvárott.

Szép, tiszta, úde arcbőrt ér el mindenki az **ERNA-kenőcs** (Kéz- és arckemőcs) használata által. **Higány- és olomvegyszöveteket sem egyéb mérges alkatrészeket nem tartalmaz, miért is TELJESEN ÁRTALMATLAN!** Biztosan és gyorsan távolít el szeplőt, májfoltot, pörösenéseket (vimmert), bőrtájkákat (mitesszert), bőrhámlást, napégetést, arcverecséget stb. I. számú tégely 1 kor. (50 kr.) A hozzávaló **ERNA-SZAPPAN** 60 fillér (30 kr.) **ERNA-KENŐCS** II. számú még finomabb és hatásosabb mint az I. számú. Tégelye 2 kor. (1 fr.) Hozzávaló **FOLYÉKONY ERNA-SZAPPAN** 1 korona (50 krajczár). **ERNA** -puder (fehér, róza és szmésztől) 1 doboz 1 korona (50 krajczár). -fogpaszta, szappan nélküli, 1 kor. (50 kr.). -fogszájvíz, egy üveg 60 fillér (30 kr.) **ERNA-HAJFESTŐSZER.** (Bromatique de Erna.) Tökéletesen ártalmatlan szer úgy vagy vörös hajzatnak (hajsz, szakál) szőke, barna vagy fekete természetes színe való kényelmes és állandó festésre. — *A velle festett haj sem mosás által, sem gőzfürdőben nem hagyja színt.* A használati utasítás szoros betartása mellett a festés nem sikerülése teljesen ki van zárva. Kapható szőke, barna vagy fekete színben. Egy tok ára 4 korona. **Főnti szerep nagyszerű hatását az elismerő- és köszönő-levelek ezrei igazolják.** **Direkte megrendelhető: BANTLER ÖDÖN** Szent Miklós gyógyszerésznél Temesvár, Király-utca 4. Tess k mindenütt határozottan Bantler-féle temesvári Erna-készítményeket kérni a rendelni.

MAGYARON ELSŐ LEGNAGYOBB ÉS LEGJOBB HIRNEVŰ ÓRAÜZLETE **BRAUSWETTER JÁNOS** SZEGEDEN CS. ÉS KIR. KIZA RÓLAGOSAN SZAB. KRONOMETER ÉS MŰ-ÓRAS FELTÁROLÓJA A REMONTOIR INOÁORAKNAK STB. STB. **ÓRAK, ÉKSZEREK** 10-ÉVI JÓTÁLLÁSSAL KÉSZPÉNZÉRT, VALAMINT **RÉSZLETFIZETÉSRE** JAVÍTÁSOK 5 ÉVI JÓTÁLLÁS MELLETT. **KÉPES ÁRJÉVEZÉK** SOOORLUZTRÁCIÓVAL INOEN ÉS BÉRMENTVE

Franklin-Társulat nyomdája, (Budapest, IV., Egyetem-utca 4.)

ez a vágy minden gyermekben, s ha bölcsejében véletlenül a művész istenasszonyának fölavató csókját kapta ajándékul, nincs az az erő és hatalom, mely később az esetet vagy vést ki tudja csavarni a kezéből.

Nem csavarta ki a Zemplényiből sem, pedig elégszer lett volna alkalma arra, hogy elkese-reddjék, a küzdelemben lelkesedését elveszítse, s a művészi pályának valamely gyorsabban gyümölcsöző foglalkozásért hátat fordítson. Mert a müncheni tartózkodás első ideje, valljuk be, nem sok kilátással kecsgettette a fiatal képrőt. Nélkülözésekkel kellett küzdenie, s tanulmányait az akadémián csak úgy folytathatta, hogy szabad óráiban kisebb képeket festett az ottani műkereskedők számára. Tudjuk, hogy az ilyen munka igen könnyen hanyagságra, elnagyolásra csábítja a növendéket, még pedig épen abban az időszakban, melyet a komoly tanulmányozásnak, az elmélyedésnek kellene szentelnie. Sok fiatal tehetség török meg illetékesen a pályá kezdetén, mielőtt a benne szunnyadozó erők tevékenységre ébredhettek volna. Zemplényi Tivadar nem tudott erőt venni ez a veszedelem. Öntudatosága már akkor megvonta attól, hogy könnyű sikerekért tehetségének gazdagabb tartalmát földojozza. Dolgozott a képkereskedőknek, a mennyire azt a megélhetés kényszere követelte; de erejét, lelkesedését mindig azokba a munkába öntötte, melyekkel tanárainak: Hacklnak és Loefftz-nek elismerését kívánta kiérdemelni. És ezek a lelkes emberek tudták méltányolni a fiatal magyar növendék tehetségét és buzgólkodását. Loefftznek bizonyára része volt abban is, hogy Zemplényi két aktját és egy festményét a művészeti akadémiára — ritka kitüntetésként — gyűjteménye számára megvásárolta. Csakhamar szélesebb körökben is figyelmet keltett tehetségével. Öreg asszonyt ábrázoló tanulmánya már Berlinbe került, és pedig nagyon számottevő gyűjtőhöz: Vogel Hugóhoz, az ottani művészeti akadémia tanárához.

Ilyen sikerek hatása alatt küldte el Zemplényi fentebb említett két képét a budapesti Műcsarnok kiállítására. Hogy honfitársai szintén fölismerék nem közönséges tehetségét: az eredmény csakhamar megmutatta. A kritika ritka összhangzással emelte ki a képek kiváló tulajdonságait; *Templomban* ájtatoskodó női a budai királyi várpalota gyűjteményébe kerültek, az állam pedig ösztöndíjat adott neki, hogy tanulmányainak folytatása végett Olaszországba utazhassék. Itália mesolygó, derűs egének, s gazdag növényzetének teljes pompáját és varázsát tárta föl a fiatal képrő előtt. Zemplényi, ki addig mesterségesen világitott műtermekben festette képeit, most az Isten szabad ege alatt, a déli nap sugaraiban fűdőve vetette vásznára és deszkadarabjaira az olasz földön kapott hatalmas impressziókat. A természetet most látta először elfogulatlan szemekkel, a maga valójában. Erőtől, igazságtól sugárzó tanulmányokat hozott haza magával, s ezek a tanulmányok most már azokat is lebilincseltek, kik eleinte rosz néven vették a fiatal képrőt, hogy talán nagyon is ragaszkodik a müncheni festőiskola hagyományaihoz.

Az olaszországi tartózkodás növelte meg Zemplényiben a szabad természet mélyebb szeretetét. Most már legörömbösebb künn az Isten szabad ege alatt kereste motívumait, vagy ha interieureket festett is, meleg sugárkéveket bocsátott be az ablakokon s fényvel árasztotta körül alakjait. Mosolygó napsugár ömlik szét a *Szegény asszony otthonán*-n, melylyel a Műbarátok körének 3000 koronás ösztöndíját nyerte el s melyet a Képzőművészeti társulat vásárolt meg kisorsolás céljából; úgy szintén fényvel elárasztott szobában bevezetetik a család tagjai az *Uj kedvenc*-et, ki öntudatlan kedvességgel mereszti szeméit környezetére. De ki tudja hamarjában mind elsorolni azokat a kompozíciókat, melyek a szabad természet s a boldog családi élet hivatott ábrázolója gyanánt ismertetik meg velünk Zemplényit. Csak találomra emelem ki közülük a 600 koronás Ráth-díjjal jutalmazott *Altató dal*-t, a gr. Andrássy Tivadar birtokában levő *Kifutó-e* című humoros képét, az egyszerűségében annyira bájos *Kedves vásárló*-t, a falusi idyll minden varázsát élénk tükrözőtető *Érdekes vendég*-et, a jellemzettség oly bő adagát mutató *Falu hőse*-t, s azt a pompás tanul-

mányfőt, melyről egy lábbadozó szép fiatal leány szeretettel teljes szemei sugároznak felénk. Mindezek a képek kedves ismerősök a budapesti múkiállítások látogatói előtt, s nagyban hozzájárultak Zemplényi Tivadar népszerűségének emeléséhez.

Az 1896-iki év hazafias felporzulása, mely az ezredévi ünnepélyek alkalmából a képrőtől nagymérvű történeti műveket várt, Zemplényi művészete felett sem haladhatott el nyom nélkül. Hogy nyugodtabban dolgozhassék, Münchenbe utazott, s néhány hónap alatt megfestette nagy historiai képét, mely a megvakított *Vazult* ábrázolja Szent István előtt. A nagy vászon számos alakjával folyvást sok nézőt vonzott maga elé; de a festő erősebb hatást még sem tudott elérni, mert művéből számos kitűnő tulajdonsága dacára is hiányzott valami: az ábrázolt korszak levegője. A festményeszerűleg rendezett színpadi csoportozat hatását tette ránk; de alakjain hiába kerestük a rég leviharzott idők érdekes patináját. Érezte ezt a fogatkozást maga Zemplényi is, de a kiállítás megnyitására ideje rohamosan közeledett, s már nem volt elég érkezése arra, hogy tárgyának érdekében behatóbb korrajzi tanulmányokat tehessen. A nagymérvű festmény azonban eme hiánya mellett is érdekes alkotása marad a művész esetjének, mert sok tudásról és a monumentális hatás nem közönséges ismeretéről tesz tanúságot.

Vazul-ja után pár évig nem gondolt nagyobb művek alkotására; de folyvást szaporodtak természet után készített tanulmányai, s a családi élet szelid boldogságát tükröző genreképei, közben-közben egy érdekes alak a felvidéki tótok világából, vagy a klastrom-életből, melyet az utóbbi esztendőben besnyői tartózkodásai alatt elég alkalma volt tanulmányozni. Ezek a képek mindig érdekes tárgyai voltak a budapesti tárlatoknak. Egyik-másik közülük, mint például a *Válton* (dejtős úton lefelé ballagó csuhás barát) vagy a *Búcsús asszony* a művész jellemző tehetségének izmosodásáról tesz tanúságot.

A legnagyobb, a legesztendősebb sikert azonban művésziünk a Képzőművészeti Társulat legutóbbi téli kiállításán aratta. Nem is említve azt, hogy férfi-arcoképe egyik kitűnő darabja volt a tárlatnak, két olyan önálló kompozíciót mutatott be az alkalommal, melyből az egyik is elegendő lett volna arra, hogy a műértő közönség teljes figyelmét fölkeltse. A *búcsúsok érkezése* és a *Virraszatok és imádkozatok* — mely jelenleg Bécsben van a művészek házában kiállításán — egyaránt erős tehetség megnyilatkozásai. Az első szabad ég alatt, a nyári nap sugárözönében mutatja be a zászlóik alatt közeledő és vallásos énekeket zengő búcsúsokat. Melegség, fény ömlik szét az egész tájékon, s ezzel összhangzatosan a vallásos áhitat melegsége, őszintesége sugárzik felénk az alakokról is, melyeket Zemplényi kevés vonással kitűnően tudott jellemezni. A másik kép (az elsőnél jóval nagyobb méretű) a besnyői templomba vezet bennünket. A nap már lealudott; titkosan homály terjed szét a templom boltívei alatt. A búcsúsok egy része az oltár elé telepedett s nagy áhitattal hallgatja a zarándokok egyikét, ki gyertyafényből imádságot mormog. Mások zászlókkal és lámpákkal közelednek, hogy most már nem szabad ég alatt, hanem az Isten házában folytassák ájtatoskodásukat. Vannak olyanok is, kik már régebben érkeztek s a templom padozatán terültek el, hogy a nap fáradaimait kipihenjék. A sötét, misztikus homályból lámpák és gyertyák fénye emeli ki az egyes csoportokat, megkapódnak költői hangulatot árasztva el az egész festményen.

Igaz, tartalmas művek ezek, s mindenki csak az általános elismerés visszhangjának tekintette, midőn a kiállítás juryje a templomi jelenetet a nagy arany éremmel tüntette ki, a kormánypedig sietett az országos képtár számára megvásárolni. Ebbe a szép és gazdag gyűjteménybe kerül a *Búcsúsok érkezése* is, mert a fiatal mester, bár lett volna nevéje, képe a nagy siker emlékeül eléggé nem dicsérettel áldozatkészéssel, a nemzetnek ajándékozta.

Zemplényi Tivadar, jóllehet már eddig is az értékes művek egész sorát kaptuk tőle, még fiatal ember, telve nemes ambícióval, duzzadó munkakedvvel. Eddig elért szép sikerei a jövő-

ben bizonyára csak ösztönzésül szolgálnak neki, hogy mennél szebb és tartalmasabb műveket alkotson. Mély kedélye, költői fölfogása, biztosan látó szeme és nem mindennapi tudása minden bizonynyal nagy segítségére lesznek.

Szana Tamás.

HALÁLTÁNCZ.

Ha tüz lángja bevilágít
A csillagos éjbe,
Molyok, pillék százazrei
Repülnek a fénybe,
Szivárványos piczi szárnyuk
Fel-felűnik, csillan.
Közel értek... s már elégték!
— Ugy-e, mindég így van?

S a csillagok százazrei
Tésznek-e másképen?
Ki mondja meg mért ragyognak
Olyan nagyon szépen?
Csak azt látjuk, hogy az estét
Alig-alig várják,
Csakhogy ők a haláltánczot
A nap körül járják.

Szakra.

NYOMORULTAK.

A kenyérszotgatásnál.

Néztem: a mint sorjába fölvonultak
A kenyér nélkül tégő nyomorultak.
Csupa ráncz arcuk, csupa rongy ruhájuk —
Bú, szájalom volt nézni rájuk.

Láttam: mohó gyönyörrel hogyan kaptak
Utána a kis irgalom-falatnak
S kínzó éhségük hogy oszlatták széjjel
Egy-két sovány karaj kenyérről.

Láttam: a mint elmentek telt gyomorral
Kibékülve bíval, gondnal, nyomorral,
S azon járt elmém, míg továbbonultak:
— Ók-é az igaz nyomorultak?

Nem azok-e' vaj a nyomorultabbak:
A kik örökké éhesen maradnak,
Bár örömmel élők szórják, hintsék
Dárius király minden kincsét?...

Lampérth Géza.

A TISZTTARTÓ LEÁNYA.

Elbeszélés.

(Vége.)

Irtá Vértesi Arnold.

IV.

A bántelki plébános tábori lelkész volt valamikor s még most is olyan szokásai voltak, hogy inkább illet volna huszárkapitánynak, mint papnak. De jó ember volt, csupa barátság s megtett a jó embereinek a kedvéért akármit.

A mint meglátta az ablakon át, hogy a tisztartó kocsija befordult az udvarára, mindjárt kikiáltott a gazdaasszonyára:

— Hamar ide a szilvóriumot.

Mikor a tisztartó bejött, a szilvóriumos palack már ott állt az asztalon, mellette egy tányér friss pogácsa.

A tisztartó azon kezdte, hogy valami kérése volna, a végett jött.

— Előbb egy pohárral ebből a szívmelegítőből — szakította félbe a jókedvű pap.

Aztán lett belőle második pohár, harmadik pohár, addig meg nem hallgatta vendégét a plébános. Csak a harmadik kocczintás után, mikor már szivarral is megkínálta, engedte szóhoz jutni:

— No, most már tessék.

— Hát én csak arra kérném, főtisztelendő

uram, hogy egy fiatal párt, a kik majd a napokan eljönnek, tessék megesketni.

A tisztartó könnyedén beszélt, mintha semmi különös dologról nem volna szó. A pap nevetve felelt:

— Hát persze, persze. Hogyne esketném? Csak jöjjenek.

— De egy kis bibéje volna a dolognak.

— Úgy? Hát mi a baj?

— A fiatal pár nincs még kihirdetve.

— Hát kérjenek dispensatiót.

— Nem akarnak. Titokban akarnak tartani az esküvőjüket.

— A manót! Hát nem szebb az úgy nyilvánosan, mint bujkálva? Tisztességes lakadalommal, muzsikaszóval, a hol még magam is tánczra perdülnek.

— Fontos okaik vannak.

— Fontos okaik? Talán bizony szöknek?

— Valami afféle.

— Teringettét, hát azt sem bánom. Szeretem a bátor ficzkókat. Csak jöjjenek, megesketelem én.

— De hátha kellemetlenségei lesznek a miatt, főtisztelendő úr?

A plébános neki tüzesedett. Kellemetlenségei? No hiszen, fél is ő valakitől? Hát mit csinálhatnak vele? Főbe nem lövik. Legfeljebb megdorgálják egy kicsit. Nem olyan nagy bűn az, ha az ember egy jóra való szerelmes párt besegít a házasság paradicsomába.

— Hát kezét ad rá főtisztelendő úr?

A pap belesapott a tisztartó tenyerébe.

— Itt a kezem. De hát voltaképp kik lennének azok a házassalandók?

— Most még titok, főtisztelendő uram.

A plébános nevetve csóválta fejét:

— No, no, csak nem tisztartó úr maga? Özeveg embertől sok kitélik.

A tisztartó is nevetett:

— Nem, nem, már én vén vagyok arra.

A pap megint tele töltötte a szilvóriumos pohárkát:

— No hát, igyunk még egyet, tisztartó úr, a fiatal pár egészségére.

V.

A titkár aggodalmas arccal lépett be az öreg grófhöz. Fagy Dani igen rosz híreket hozott. A tisztartóknál valami készül. A leány szemei egészen vörösek a sírástól. Viktor gróf pedig tegnap Vámoson járt Háj Fülöpnél, az uzorásnál.

Az öreg gróf rögtön kitalálta: szöknek, arra kell Viktornak a pénz.

A titkár bevallotta, hogy valóban efféle aggodalma van neki is. Fagy Dani azt jelentette, hogy a Viktor gróf inasa holnap estére fölfogadott egy szentlászlói paraszt fuvarost, a kinek jó gyors lovai vannak s a kit néha az uradalmi őrök is szoktak használni.

— A gazember! El fogom csapni, — kiáltott föl az öreg gróf.

Ó méltósága világosan látta, hogy az a kocsi Viktor gróf számára van megrendelve.

— De hiszen maguk ement azzal ámitottak, hogy a leány a zongoratanitójába szerelmes.

A titkár zavartan motyogott valamit. Nagy Dani úgy adta neki elő.

A gróf összerázta a homlokát s egy percig gondolkodott.

— Küldjék ide azt a zongoratanitót.

Még abban az órában átment egy urasági kocsi Szentlászlóra s áhozta a fiatal Rezsik Imrét.

— Parancsol még valamit a méltóságos gróf? — kérdezte alázatosan a titkár. — Talán valamit a szökés megakadályozására...

Legújabb fénykép után.
GRÓF TOLSTOJ LEO.

— Hagyja csak, — intett neki a gróf, — majd magam intézkedem.

A gróf jó egy óra hosszáig beszélt Rezsik Imrével. Mikor kijött a fiatal ember, ő méltósága arca egészen föl volt vidulva s a komor nyik meg mert volna rá esküdni, hogy ő méltósága még fityörészet is, ha ugyan el lehet hinné ő méltóságáról ilyesmit.

VI.

Másnap este, a mikor már egészen besötétedett, egy kocsi állt meg a tisztartóék alsó kertje mellett. Surranva jött ki a kis ajtón egy férfi, meg egy nőszemély s szótlan beültek a kocsiába. A kocsi sem szólt, csak behúzódott nagy hűdájába s megindította a lovakat.

Olyan nagy volt a sötétség, hogy a lovak csak lassan haladhattak. Talán két óra hosszáig mentek, vagy tovább is, míg Bántelekre értek, a mi nappal egy órajárás sines.

A faluban alig látszott itt-ott egy-egy világos ablak, az idő már későre járt, de a parokhia ablakai még világosak voltak. Úgy látszott, vártak ott valakit.

A kocsi valami különös hangot eresztett ki a száján, félig dörmögés, félig nevetés volt az. A parokhia előtt megállította a lovakat, ledobta magáról a nagy bundát s így szólt:

— No, itt volnék.

Azzal leszállt, kissé nehézkesen, a hogy ilyen kövér embertől telt s bezörgött a kapun.

A mint a világosság az ablakból rásugárzott, látni lehetett, hogy a kocsi senki más, mint maga Póka Mihály, tisztartó úr.

— No, hogy fog-most valaki esodálkozni, — gondolta magában.

De a kocsin lévő fiatal ember meg sem mozcizant, egy hangot sem adott — bizonyosan a nagy meglepetés miatt.

Egy kicsit biz azok remegtek ott fent a kocsiülésem, az ifjú is, a leány is, mert arra nem számítottak, hogy az apa, a ki elől szökni akarnak, maga lesz a kocsi.

A közben befordult a kocsi az udvarra s a pap maga kijött a tornácra, égő gyertyával a kezében.

— Jó estét, — köszöntötte a tisztartó vidáman, — itt hozom a fiatal párt az esketésre, főtisztelendő uram.

S nevetve hátra fordult a fiatalokhoz:

— Tessék csak leszállni.

Mialatt azok leszálltak, kijött a tornácra a pap mellé még más valaki is, szintén égő gyertyával. Terenyey István gróf.

A tisztartó elsápadt s menten beállt a nyilalás mind a két oldalába. De a méltóságos gróf igen kegyesen fordult hozzá:

— Ejha, tisztartó úr, hát illik így titkolózni? No lássa, azért mégis eljöttem ám tanúnak az esküvőre.

Bár igen kegyesen hangzottak e szavak, Póka Mihály mégis azt hitte, hogy ő méltósága csak gúnyolódik s most jön majd a hadd el hadd. Szólni sem tudott, csak tipegett egy helyben. Ó méltósága azonban udvariasan oda ment a kocsihoz s lesegítette a fiatal leányt. Utána leszállt a fiatal ember is.

A tisztartó csak most látta, ki az s rémültében majd hanyatt bukott. Egy pár percig úgy érezte, mintha a guta környékezn.

Borzasztó volt, a mit látnia kellett. A kántor fia, a zongoratanító, az a nyomorult porszem állt előtte. S még ő maga hozta ide. Hogy lett világ csúfjává! Hogy fognak nevetni rajta! A gögös embert, ki grófi vére számított, porig sujtotta a megalázás.

De a gróf, a kinek nagyon jó kedve volt, oda fordult hozzá:

— Tudja, mit gondoltam, tisztartó úr? Ez a maga veje tetszik nekem. Majd elmegyek a miniszterhez, hogy nevezzek ki mennél előbb.

Póka Mihály lihegve nyitotta ki száját. Azt akarta mondani, hogy ő tiltakozik ez ellen a házasság ellen. Ez csalás, ez árulás. Ő csak olyan régi nemes nemzetségből való, mint maga a gróf. Nem engedi, hogy ő belőle csúfot üzzenek. Visszaviszi a leányát.

De aztán mégsem tiltakozott. Látta, hogy már azzal csak rosszabbodna a dolog, beadta a derekát s nem ellenkezett tovább.

— No főtisztelendő úr, most már eskesse össze a fiatal párt, — sürgette a gróf. — Látja, hogy az apának ez a legforróbb kívánsága.

AZ OROSZ SZENT ZSINAT TITKAIBÓL.

Világszerte meglepetéssel fogadták azt a hírt, hogy a nagy orosz bölcselet, *Tolsztoj* Leót, a szentpétervári synodus az egyház tagjai sorából kiátkozta, tanait és iratait államveszélyeseknek, az orthodox egyház tanításával és alapelveivel ellenkezőnek jelentette ki. *Tolsztoj* reformátori működéséről állam- és társadalombölcseleti elméletének különleg sajtóságról fölösleges ezúttal bővebben emlékeznünk, ismeri azokat ma a világ minden művelt olvasója, áthatoltak azok minden nemzet irodalmába. Kevésbé ismert az orosz államhatalom ama sajátos szervezete, melyet *szent zsinat*-nak neveznek, s melynek működése összefonódik Oroszország egész történetével közel kétszáz év óta.

Mikor *Nagy Péter* czár az államkormányzat minden ágát új alapokra feltette s külön tanácsokat léptetett életbe a külügyekre, a jövedéki, tengerészeti, ipar- és bányáügyekre: akkor alapította meg az 1721 jan. 25-én kelt rendelettel az egyházi kollegiumot is, melynek feladatává tette az orosz egyház kormányzatát. Mint a rendelet kiemelte, a czél az volt, hogy a v l-lási ügyek ne egy személy kezében legyenek összpontosítva, de azért a kibocsátott szabályzat értelmében minden tagnak föl kell esküdni arra, hogy utolsó fórumban a czárt ismeri el döntő bírónak.

Igy alapította meg *Nagy Péter* az orosz állam egyházat, melynek az állam világi feje, a czár, valóságos pápája, kalifája. Már a megalapítás után néhány nappal, február 14-én megváltoztatta e tanács a nevét «szent zsinatra» s egy fölmerült esetben a német *Wolf* előtt hivatalosan is kinyilvánították, hogy a czár az orosz egyház főpapja. Ugyanezt ismételte *II. Katalin*, 1774 január 8-án *Voltaire*hoz írt levelében, valamint *Pál* czár abban az örökösödési törvényben, melyet a moszkvai székesegyházban fölolvastott s azután az oltárra helyezett.

A szent zsinat tizenkét tagból áll. Kezdetben csak három volt közülök püspök, a többi arki-

HAZATÉRÉS.

mandrita, igumén és protopresbiter. Ma azonban legnagyobb része püspök, csak kettő van az alsóbb papságból, két protopopa, azonkívül a császár gyónatója s a fő katonai káplán. Az elnöklés a novgorodi és pétervári metropolitát illeti, de a zsinat és a császár között a «fő procurátor» jár közben, kinek veto-joga van, s ha a zsinat határozatai ellenkezésbe jönnének a törvényvel, felfüggesztheti annak működését e szavakkal: «Sisto activitatem.»

Ő köteles minden évben a csárnak jelentést tenni az egyház és a papság állapotáról is. E jelentések olykor kiterjeszkednek a külföldre is, mint például a jelenlegi főprocurátor, *Pobjedonoszev* 1886-iki jelentése, melyben nemcsak Törökország, Görögország, Románia, Szerbia és Bulgária, hanem monarchiánk kormányát is vádolja, a miért nem engedik, hogy görög rítusú alattvalóik állandó viszonyt tartsanak fenn a szent zsinattal.

De *Nagy Péter* nem elégedett meg a szent zsinat megalakításával; ennek eszközeül a spanyol inkvizíció egész rendszerét is felfűszárította egy fő-inkvizitor (protoinkvizitor illi glavnij fisko) vezetése alatt s a szent zsinatnak engedte át a szektáktól követelt kétszeres adó egész összegét. Nagyon természetes, hogy

AZ ÚJ KEDVENCZ.

ÉRDEKES VENDÉG.

ZEMPLÉNYI TIVADAR FESTMÉNYEI.

ily anyagi haszon a zsinat mellé rendelt szent inkvizíció buzgalmát csak annál inkább sarkalta a szektarianusok kifürkészésére. Egy melléklet adott katonai különítmény át-meg átkutatta az erdőket, pusztákat és barlangokat, mindenütt nyomozva a roskolnikok búvóhelyeit, a megsemmisítésre itél pergameneket és régi könyveket. A hol aztán rejtőző emberekre találtak, azokat megragadták, orrukat lemetsztették s börtönbe hurcolták őket.

1887-ben a pétervári hadügyminiszterium levéltárában Anna csárnó aláírásával 1737 június 1-éről keltezte egy ukázt találtak, mely egy másfél százados titokra vetett váratlan világgosságot. Még 1734-ben történt, hogy egy *Ladygenski* nevű orosz nemes elhagyta hazáját s Vlnába, Litvániába költözött, hogy jezsuitává legyen. A mikor *Lascy* tábornok betört Lengyelországba, hogy *Lesczynski* Szaniszlót megfoszsa trónjától s a koronát a szász választónak megszerezze, egy napon *Ladygenskit* minden népjog ellenére letartóztatták, Pétervárra hurcolták és soha senki sem hallott többé hirt felőle. Hiába tett lépéseket érdekében *III. Agost*, hiába intézett jegyzéket e tárgyban *Brühl* miniszter a pétervári udvarhoz. *Ladygenski*nek nyoma veszett; senki sem tudott többé sorsáról semmit. Száznegyvenhárom évnek kellett eltelnie, míg a véletlen fölfedezte egy poros okiratban, hogy *Lady-*

nászéjszakáját egy közönséges születésű lapp növel, a ki a csárnának volt mulattatója. Állítólag ebben a kegyetlen tréfában is benne volt a szent synodus keze.

A lélekhalászat legsötétebb lapjaival is telve vannak a szent zsinat történetének évkönyvei. Miklós császár idejéből *Protasov* neve, kinek működését Litvániában annyi vér és könyv kísérte, közelebb pedig *Tolsztojt* és *Pobjedonoszevet* az üldözések egész sorát idézik fel emlékeztünkbe. De néha humorosan jellemző epizódok is vegyülnek a fanatizmus durva jeleneteibe. Ilyen az, melyet egy geologus beszélt el *Himmelstjerna* Samson bárónak arról, a mit *Sivnati*us pópáról hallott, a ki Szibériában meglátogatta egy megtérített hívét, hogy meggyőződjék róla, hiven követi-e az orthodox egyház parancsait. Bőjt napon lépett be hozzá s ebéd után találta egy elfogyasztott tyúk maradványai mellett. «Mi ez?» — kiáltott fel szigorúan. — «Hal.» — volt a felelet. — «Hogyan? Ez hal?» — «Persze hogy hal.» — ismételte a kérdező. — «De hogyan lehetne ez hal?» — «Hát úgy, hogy ugyanazt a jelet csináltam fölötte, a mit te csináltál fölöttem, mikor azt mondtad: most már keresztény leszel. En is azt mondtam a tyúknak: most már hal leszel.»

Nem is a nagy orosz bölcsész az egyetlen áldozata a szent synodus rémuralmának. Csak az 1869-iki évre kell visszamennünk, hogy tanúi legyünk a fanatizmus ama vad fellángolásának, mely épen egy *Tolsztojt* gróf, mint a szent zsinat akkori főügyésze indítványára, Szibériába való deportálásra ítélte *Lubjensky* angostovói egyesült püspököt, a miért vonakodott a pétervári római katolikus kollegiumba, melyet az eltörölt concordatum helyett lépte-

ZEMPLÉNYI TIVADAR.

Ellinger fényképe.

tett életbe *II. Sándor* császár, delegáltat küldeni. Akkor *Tolsztojt* szigorú megtorlásának, melylyel szemben *Goresakov* herceg mérsékeltebb felfogása állott, legbuzgóbb támogatója a ko-

ronatanácsban a későbbi *III. Sándor* császár volt. *Lubjenskyt* ágyából rángatták ki a csendőrök s úgy kísérték erős fedezet mellett *Perembe*. De még *Dünaburgba* érkeztek hirtelen meghalt s *Nisnij-Novgorodban* temették el.

Miklós császár uralkodása alatt egy más nagy gondolkodót, *Csodojev*et érte a szent synodus bosszúja, a mért történetfilozófiai leveleiben a görög orthodoxiáról nem a legkedvezőbben nyilatkozott. *Csodojev* tehetségeinek maga *Schelling* is elismeréssel adózott, és mégis a császár és a szent zsinat haragja nem ismert határt. Nem elégedtek meg azzal, hogy a «Teleskop» című folyóiratot, melyben a történetfilozófiai levelek megjelentek, betiltásák, szerkesztőjét számkivetésbe küldték, a cenzort elcsapják; magát a jeles szerzőt is örülnek nyilvánították, iratait lefoglalták s házi fogságba internálták, a hol mindennap orvos látogatását kellett fogadnia, a ki a kormány megbízásából elméleti állapotát kísérte figyelemmel.

Az ő sorsa mutat legtöbb hasonlatosságot *Tolsztojt*éhoz, bár a montenegrói dynasztia ősei is a múlt századok folyamán nem egyszer érezhették a szent zsinat haragjának sújtó következményeit, mely fejedelmeket idézett egykor itélőszéke elé, hogy dorgálásait megalázkodással fogadják, hatalmas ellenségük kiengesztelése végett bűnbánóan vezekeljének. V. S.

A VIZSGÁLATOK PALOTÁJA.

Párisban közelebb egy olyan épületet avattak föl, a milyen eddig a nyugati világban még sehol sem volt. Az intézet, melyet «vizsgálatok palotájá»-nak neveznek, a város s arra szolgál, hogy benne a közpályákra, különösen a városi törvényható-

VIRRASZSZATOK ÉS IMÁDKOZZATOK. — Zemplényi Tivadar festménye.

genski a szent synodusnak adatott át, hogy megbotoztassék; azután katonai fedezet alatt Szibériába tolonczoltatott azzal a határozott utasítással, hogy övéitől se el ne búcsúzhassék, se velök semminemű érintkezésbe ne lépessen.

Az 1739—40-iki tél Oroszországban rendkívül szigorú volt. A legerősebb fagy idején egyszerre egy remek palota támadt mintegy varázsütésre a befagyott Néva vizén. Hat ágyú és hét mozsár tátotta torkát a palota bejárata előtt, oldalain két mellékajtó nyílt virágokkal, narancsfákkal, cserjékkel díszítve. Távobbb két gúla emelkedett, jobbról fürdőház, balról egy óriási elefánt két gyalogos persától kísérve. Az épület főrésze, két bejáratral és tízennégy ablakkal, három gyönyörűen butorozott teremre volt osztva. Voltak bennök kandalló, szobrok, karos székek, két lámpasztal, azután játékkártyák, tükrök, egy lábasóra, meg egy zsebóra, egy teljes ebédőberendezés, végül egy diszágy, hozzá való vánkossokkal, két hálósipkával s egy számolyon két pár éjjeli papucs. S mindez a sok tárgy egyetlen egyanyagból készült, az elefánttól kezdve a zsebóráig minden jégből volt faragva, de oly tökéletes természetességgel, hogy az illúzió teljes volt. S ki gondolná, hogy egy éjszaki kényúrnak ez a dermesztő szeszélye voltaképp *Nagy Péter* császár politikai bosszújának szolgált eszközeül? Pedig úgy volt. A külföldön katholizált *Galitzin* Mihályt kárhóztatta arra a császár kegyetlen humora, hogy itt, ebben a jégpalotában tartsa

ság hivatalába lépni kívánó jelöltek szakjuk tárgyiból illetékes tanárok megvizsgálják s képesítő oklevéllel ellássák.

Ez új épület, illetőleg új intézet létesítésére az adott okot, hogy a hatalmas városházat, melyben az ilyen szakvizsgálatok eddig történtek, az egyre szaporodó hivatalok annyira elfoglalták, hogy ott többé nincs fölösleges hely. A kormány erről értesülvén, arra a gondolatra jött, hogy a közpályára képesítő vizsgálatok tartására külön palotát építtet, mely pusztán erre a célra fog szolgálni mindenkor.

A vizsgálatok palotáját Duprez kiváló műépítő tervezte s aztán föl is építette a Saint-Germain piac téren, honnan az eddig ott pompázott művészi közkútát egy darabban más helyre szállították oly módon, mint a hogy az amerikaiak a házakat eltolják. Az egyemeletű s egyszerű külsejű épület három utcára szolgál; főhomlokzata a Mabillon-utczára néz. E főhomlokzaton vannak a közönség számára való nagy kapuk, míg a személyzet és a vizsgáló bizottságokhoz tartozó tanárok a két oldalon nyíló kisebb s ügyszólván titkos ajtókon járnak ki s be. A főkapukon át nagy oszloptos előcsarnokba jut a belépő, melyből a beiratkozó hivatal helyiségein kívül hét vizsgálóterem nyílik. Szép tágas lépcsőzet visz föl az emeletre, a hol az írásbeli vizsgálatok s fogalmazó-versenyek tartására két hatalmas terem van, a melyek egyenként 200—250 jelöltet fogadhatnak be egyszerre. E termekben minden jelöltnek külön új rendszerű asztalkája van, melyek igen megkönnyítik a felügyeletet s egyszerűen a vizsgálattevőknek is megadnak minden kényelmet. Ugyancsak az emeleten vannak: a vizsgálók és a dolgozatjavítók gyülekező termei, az igazgatók hivatalai, az orvos szobája és egy külön nagy szoba olyanok számára, a kik a vizsgálat igazalmi közt hírtelen meg találának betegedni.

A vizsgálati és a bizottsági termek oly berendezések, hogy a vizsgáló biztosok és tanárok a nélkül gyülekezhetnek össze, hogy a jelöltekkel találkoznok kellene, kik különben azt sem tudhatják, az épületben vannak-e a vizsgálók, mert ezek egészen külön lépcsőkön és folyosókon járnak. Páris városa 725,000 frankot szavazott meg az érdekes új középületre, mely összegből azonban az építkezés csak kerek 500,000 frankot emésztett föl, míg az összeg többi része a Saint-Germain piac téren rendezésére és kisajátításokra fordított.

AMERIKAI KOSSUTH-ÉRMEK.

A mint tudjuk, rendkívüli volt az a hatás és lelkesedés, melyet Kossuth Lajos keltett a szabad amerikai polgárok szívében, midőn 1852-ben körutat tett az Egyesült-Államok területén. Rajongó tisztelet és rokonszenv nyilvánulása, véget érni nem akaró ünnepletés vette körül a hontalan nagy házaft s többek közt az államok és egyes polgárok emlékérmeket is verettek tiszteletére.

A magyar közönség közül kevesen ismerhetik ezen érmeket, — hiszen Nemzeti Múzeumunkban is mindössze csak két félelől vannak példányok, de Amerikában is nagyon megfigyelték felszabadult s ma már ritkaságszámba mennek. Annál nagyobb elismerés illeti hát Ráth Róth Gyula hazánkfiát, ki másfél évtizedig Amerikában tartózkodván, ezen idő alatt sok fáradtsággal és utánjárással valamennyi Amerikában készült Kossuth-érmét, szám szerint nyolcz félet összegyűjtött. Ezek közül ötöt az államok, három pedig magánosok vettek.

Ezen teljes gyűjteményt, mely valószínűleg egyedül a maga nemében, Ráth Róth Gyula úr szives volt rendelkezésünkre bocsátani, hogy a Vasárnapi Ujság-ban fényképi főlveletek után közölhessük.

Képeinken az angol nyelvű fölrakat tiszán olvashatók. E fölrakat magyar fordításait a következőkben közöljük.

1. számú érme: Az előoldalon Kőrát Kossuth mellképe körül: «Kossuth Lajos». A hátoldalon ezimerek és koszorú közt: «Kossuth szabad, Magyarország remélhet». A koszorúban levő ezimerepajzson: «Szabadság, egyenlőség, testvériség».

2. számú érme: Az előoldalon: «Kossuth Lajos a Magyarország Washingtonja». A hátoldalon: «Amerikai Egyesült Államok».

Zemplényi Tivadar rajza.
SÁROSMEGYEI JUHÁSZ.

3. számú érme: Az előoldalon: «Erős akarat mellett semmi sem lehetetlen. Kossuth». A hátoldalon: «Az Egyesült-Államok a szabadság szülőhelye».

4. számú érme: Az előoldalon: «Kossuth Lajos a magyarok Washingtonja». A hátoldalon: «Az örök igazság nevében s mindenre, mi az ember előtt szent és drága, állítom, hogy mióta az emberiségnek története van, igazabb ügy soha nem volt, mint Magyarország ügye».

5. számú érme: Az előoldalon: «Kossuth Magyarország Washingtonja». A hátoldalon: «Semmi sem nehez annak, kibén akarat van. Egyesült-Államok».

6. számú érme: Az előoldalon: «Johnson tanár, 317. Bowery. 1852. A hátoldalon: Egyesült-Államok. Keményítő gyáros» (Johnson tanár valami új keményítő készítmény módját fedezte fel s gyárassá lett. Ez a különösnek tetsző felirat magyarazata.)

7. számú érme: Az előoldalon: «Kossuth Lajos, Magyarország Washingtonja 1852». A hátoldalon: «Francisco et Co. kalapgyárosok».

Ezen kívül nagyszámban gyártottak még egy érmét, a melynek csak féldoldal volt kiverve, rajta a Kossuth mellképével s ezen körirattal «Kossuth, Magyarország Washingtonja». Ezt, mely az 5. számú érme előlapjában hasonló, az amerikai hölgyek aranykeretbe foglalva, ékszer gyanánt szokták volt viselni.

A MAJMKOK NYELVE.

Hogy sok állatnak van valami beszéd-féle módja arra, hogy magához hasonlókkal megértesse magát, — rég ismeretes. Sőt régi időkben a bölcsesség legfelsőbb fokának tekintették, ha valaki érti az állatok nyelvét.

A tizenöleczadik század materialistái különösen szerettek foglalkozni azzal a gondolattal, hogy meg lehetne-e állatokkal tanítani emberi nyelven való beszédre? Meglehetősen naivan mondja egyebek közt De la Mettrie «L'homme Machine» című művében: «Mért ne lehetne képes a majom, ha elegendő gondot fordítanak rá, a siketnémák módjára a megfelelő mozgásokat utánozni, hogy beszélhessen?»

Az állatok beszédéről sokat elmelkedtek rég-óta filozófusok és laikusok, de eddigelő vajmi kevés sikerrel, mert nem fogtak a dologhoz a kellő tudományos módszerrel. Az első, a ki a természetudományi kutatás eszközeivel vizs-

gálta az állatok, különösképen pedig a majmok beszédét, egy amerikai tudós volt, R. L. Garner, a Cincinnati városi állatkert igazgatója. Kutatásai eredményét terjedelmes könyvben tette közzé, a mely a tudós világban nem csak figyelmet keltett.

Előre is meg kell jegyezni, hogy korántsem az emberi beszédhez hasonló, bizonyos fogalom-sorokat szavakban, mondatokban kifejező nyelvről lehet itt szó, s nevéseges volna azt képzeli, hogy bármi állat képes volna egy másik, vele egyenlő fajú állattal hosszas társalgást folytatni akármiféle tárgyról, hogy képes volna beszéd útján közölni érzéseit, gondolatait. Csak arról lehet itt szó, hogy az egyik állat egyes hangok vagy több hang kapcsolata által közlekedni tud a másikkal, figyelmeztetni tudja a veszélyre, értésére tudja adni örömét, haragját, ki tudja fejezni a maga kezdetleges gondolatait. A mennyiben pedig ez hangok által történik, kétségtelen, hogy jogosan nevezhetjük beszédnek, bár mindig szem előtt kell tartani, hogy e között és az emberi beszéd között igen lényeges különbség van, s hogy ez állati beszéd a fejlődésnek oly alacsony fokán áll, a hol nem hogy mondatokról, de még csak szavakról se lehet szó, hanem csak különálló vagy egymással összekötöttesben álló hangokról.

Legtágabb értelmében véve a szót, nyelvnek kellene neveznünk már a mozdulatok útján való érintkezést és indulat-nyilvánítást is, a mikor például a kutya farka csóválásával, az elefánt az ormányával fejezi ki, a mit érez. Hogy ezek a mozdulatok nem pusztá gépies mozgások, hanem kifejeznek valamit, hogy tehát a kutya farka csóválásával örömét akarja nyilvánítani, azt senki se vonja kétségbe. De hogy az állatoktól eredő hangoknak is olyan jelentése van, a melyet ugyanazon fajtájú más állat megért, tehát hogy az állatok a fentebb kifejtett határok közt beszélni tudnak egymással, azt bizonyára nagyon sokan kétségbe vonják. Pedig Garner megfigyelései a leghatározottabban e mellett szólnak. S e kutatásában nagy mértékben támogatta Garner Edison találmánya, a fonográf, a melynek tudományos czélokra való használhatóságát csak a legújabb időkben kezd általánosabban észrevenni.

Garner az vezette kutatásai megindítására, hogy a cincinnati-i állatkertben megfigyelt egy csapat kisebb majmot, a melyek fallal elválasztott közös ketreczben voltak egy nagy mandrillal, de úgy, hogy az elválasztó falnak egy kis nyílásán át behetettek nagyobb társukhoz. A mandrill helyiségében levő kis majmok, mint Garner észrevette, megfigyelték ennek minden mozdulatát és értésére adták a maguk helyén maradt társaiknak. Hosszas megfigyelés után Garner elérte azt, hogy a kis majmokról hallott hangokból megértette, mit csinál a mandrill, még akkor is, ha ezt nem látta, vagyis: megértette a majmok beszédét. Megtűnt, hogy az egyik hang azt jelenti: a mandrill alszik, a másik azt, hogy a ketrecz verandáján van stb.

Ezután az amerikai tudós fonográfot szerzett. Egy majompárt, melyek eddig együtt laktak, elválasztott egymástól. A nősténynek néhány hangját fölfogta a fonográfba s reprodukálta a him előtt; ez erre olyan mozdulatokat tett, mintha megismerné a hangokat, meglepődve kereste társnőjét, odament a fonográf töléhez s mélyen beledugta a karját.

Ettől a sikertől fölbátorítva Garner egy sorozat különböző majomhangot vett föl fonográfján, reprodukálta, tanulmányozta s különben is megérthető állati hang-utánzó lévén, nemsokára sikerült neki utánozni. Ekkor nagyon feltűnő dolgok kezdtek fogott. Az egyik hang például a kapucinus-majommal valami ilyesformát jelentett, kellemes-kívánatos. Mikor ezt a hangot hallatta Garner, a kapucinus majom barátságosan állt hozzá s evett kezéből. Ekkor Garner hirtelen egy másik hangot hallatott, a mely a majom számára körülbelül a «támadás» fogalmát fejezte ki — s a kapucinus majom eszevesztetten menekült a ketrecz legtetejére s ezután is hónapig tartott, a míg ismét ki tudta békíteni.

Egy bizonyos hang körülbelül víz vagy tej-ivást jelent. Garner ezt hallatta egy este a y kis kapucinus-majom előtt, a mely fáradtan heverészett helyén, de meghallva a hangot, megfordult, a ketrecz elejére ment, majd midőn Garner újra hallatta az «ivási hangot» a majom bögréjéhez ment, de mivel ez üres volt, föl-

kapta s az elé az ajtó elé tette, a hol az ételt szokták neki benyújtani. Ha megtöltötték a bögrét, beledugta újját és lenyalta; ha pedig elvették a bögrét, hangosabban hallatta az ivási hangot s követelőzve nézett Garnerre.

Egy másik, braziliai származású kapucinus-majom, Pedro, a mely nagyon barátságos természetű volt s ismerőseinek a fülebe szokott belekiabálni, meg belekacagni, megtette azt is, hogy belebeszelt egyenesen a fonográfba. Kis fekete kezeibe fogta a tölcser s a száját bele tartva beszélt. Pedro beszédét azután a fonográf útján közölték egy másik hasonló fajtájú majommal, melynek «Puck» a neve. A fonográfot a szomszéd szobában forgatták s innen is figyelték meg Puckot, a mely tehát nem látott egyebet, mint az ördögös gépet. Puck megdöbbenve bámészkodott a hangtölcserre, egy-két hangot hallatott, körülnézett a szobában, újra egy sor hangot hallatott s szemelláthatólag ijedten húzódtott vissza. A fonográf újra megszólalt — «a kapucinus majom-nyelven.» Puck közeledett hozzá, halkán felelt neki. Egy a fonográfól hallott sivitó hang megijesztette, bizalmatlanul bámúlt a tölcserre s nem mert többé felelni. Egy más alkalommal a tölcser fölé kis tükröt erősítettek. Puck kedveskedő mozdulatokkal és barátságos morgással üdvözölte a saját tükörképét, melyet másik majomnak nézett. Ekkor a fonográfól fölhangzott a Pedro «beszéde». Puck meghökken, a hangja és a magaviselete olyan volt, mint a gyermeké, mely váltig erősítgeti, hogy nem fél, de minden mozdulata félelemről tanúskodik s végre is elkezdi ordítani. Puck ugyan nem ordított, de az arca rémes rettegés tanúsított.

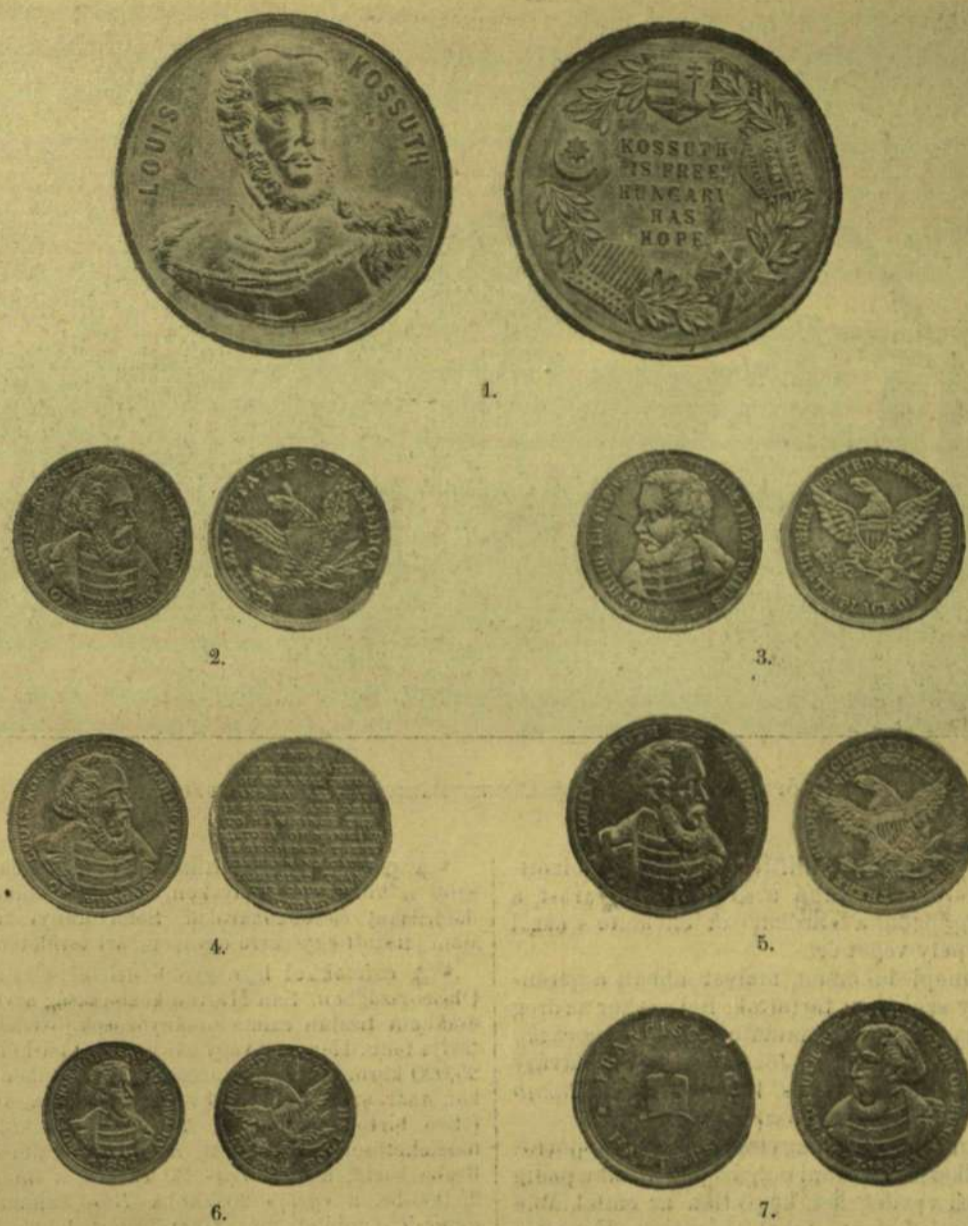
Garner szerint a majmoknál majd minden hangot valami mozdulat kísér, a melynek egy másik ugyanazon fajtájú majommal bizonyos meghatározott értelme van. Különböző fajú állatok, ha hosszas ideig egy ketreczben laknak, idővel megértik egymás nyelvét, de arra alig tesznek kísérletet, hogy beszélni is megtanulják.

Beszéd alatt, mint említettük, csak egyes hangok értendők, a melyek emberi értelemben véve egész fogalomsoroknak felelnek meg. Más hang jelenti a «majom» fogalmát, más az «egyéb állat»-ét, más hanggal nevezik a gyümölcsöt, mint általában az evést. A majmot jelentő hangot, a mely halk üdvözléshez hasonlít, különösen akkor hallatják, mikor hosszas elkülönítés után meglátják valamelyik társukat, vagy legalább annak tükörbeli képét. A mely majmot sokáig kenyéren és tejen tartottak, ez egész más, a szokott «evési hang»-tól előtér hangot hallat, mikor banánát vagy egyéb gyümölcsöt nyújtanak neki.

Egy külön hang fejezi ki a tagadást, vagyis azt, hogy: «nem» — «nem kell» — «nem lehet» — «nem akarom». — S érdekes, hogy ezt a hangot hasonló fejesóválás kíséri, mint az embernél a tagadás kifejezése. Egy hang, a mely, a mennyiben át lehet írni emberi hangokra, ilyesformán hangzik: i — cs — g — k meglepetést, félelmet, figyelmeztetést, veszedelmet, valami szokatlan eseményt fejez ki, egy másik, a torokban suttogva ejtett c — h — i hang valami oly dolog közeledését jelenti, a melytől nem kell félni. Egy különös nyávogás azt jelenti: «ide gyere», vagy «ne menj ki», vagy: «ne hagy magamra».

Ezek a majomhangok Garner szerint nem esetlegesek, hanem állandók. Ha a majom beszél, szünetet tart s vár a válaszra; ha nem kapnak választ, ismétlik a hangot s ránéznek a megszólítottakra. Ha egyedül vannak, sohasem hallani fölük e hangokat, nemkülönben akkor sem, ha valami mással vannak elfoglalva. Minden fajnak megvan a maga külön nyelve, sőt ez még tájszólasszerinti módosulhat is. Hangtani sajátossága hasonlatos a csecsemő gyermek motyogásához. Mennél inkább társas hajlamú az illető majomfaj, annál fejlettebb a nyelve is.

A főhangok, úgy látszik, tiszta magánhangzók, mássalhangzókra nyomaik csak ritkán vehetők észre főképp olyankor, ha a beszéd halk. Az u magánhangzó leggyakrabbi, az e és ei ritkábbak. Fontos e tekintetben tudni azt, hogy az alsó rendű mivéltséggel bíró emberfajok nyelve is nagyon szegény mássalhangzókkal. Így a négernek, a kik Amerikában már két évszázad óta elvesztették eredeti nyelvüket, bizonyos

AMERIKAI KOSSUTH-ÉRMEK.

angol mássalhangzókat ma sem képesek még kiejteni.

Garner kutyákkal is tett kísérleteket. Egy terrier kutya-kölyök ugatását fölfogta a fonográfban s aztán közölte az anyjával, a mely hallgatag, jóindulatú és eszes állat volt. A kutya-anya — minden jel arra mutatott, — megismerte a fia hangját, felelt neki s meghökken, mikor sehol se tudta megtalálni a kölykét, sem a szobában, sem a fonográf tölcserében. Más kutyák fonográf útján közvetített ugatására legfeljebb ha morgott egyet, különben a füle botját se mozdította.

Vadászok egyébiránt régóta tudják már, hogy az állatok megértik az egymás hangját, sőt hogy különböző állatfajok is figyelmeztetni tudják egymást a közeledő veszélyre. Hogy egyes magasabb rendű állatok ennél tovább is eljutnak, s bizonyos, szellemi képességeik szűk korlátainak megfelelő fogalmakat is ki tudnak hangok útján fejezni, Garner és mások hasonló kutatásai óta ezt is nehéz volna kerekén tagadni.

Az az érdeme minden esetre megvan az amerikai tudósoknak, hogy roppant türelemre és éles megfigyelő tehetségre valló vizsgálataival útát tört a tudományos kutatás emez eddig járhatlan mezején. Ha az ő nyomain mások tovább dolgoznak, nemesak hogy biztosabban ismereteink leszenek az állatok beszéd-képességének határaitól, hanem új világosság derül az emberi nyelv egyes jelenségeire is.

A SZALKSZENTMÁRTONI PETŐFI-ÜNNEP.

Szalkszentmárton, a lelkes magyar község, márczius 15-ikén emlékezetes ünnepet ült. Diszes márványtáblával és azon relief-arczképpel jelölték meg azt a házat, a hol Petőfi Sándor 1845—46-ban lakott, s több szép költeménye között egyik legmelyebben átértett versét: A jó öreg kormosmáros-t írta.

A Petőfi-társaság tagjai közül, a község meghívására, Bartók Lajos alelnök, Szana Tamás főtitkár, továbbá Jakab Ödön, Ferenczy Zoltán, Prém József, Koroda Pál és Váradi Antal rán-

dultak le erre az ünnepélyre. Velök utazott Benyovszky Sándor gróf, orsz. képviselő, s két fiatal író: Baróti Lajos és Szentessy Gyula. Föllobogozott kocsiak várakoztak a kunszentmiklósi vasuti állomáson.

Szalkszentmártonban Dobos László református lelkész vendégszerető házában villásreggeli várta a Petőfi-társaság képviselőit, majd a templom előtti téren Csikay Imre főszolgabíró, Rudnyánszky László szolgabíró, Fekete Pál, a város jegyzője, beszéddel üdvözölték a vendégeket, mire Bartók Lajos felelt.

A tulajdonképeni ünnep istentisztelettel kezdődött a templomban, hol Máté Elek, dunavecsei ref. lelkész lendületes szónoklatban dicsőítette a szabadság emléknapját s ezzel kapcsolatosan a szabadságharcz költőjének: Petőfi Sándornak emlékét. A nagy hatású beszéd után az ünneplők a nagyfogadó előtti tere vonultak, melyet aznap neveztek el Petőfi-térnek, s a hol ekkor már Szalkszentmárton lakossága várakozott, ünnepi díszben sorakozva az emelvény körül. Bartók Lajos itt «Várjátok Petőfi!» című költeményét szavalta el, melyet lapunk mult heti számában közöltünk. Utána Nyáry Pál ref. segédlelkész mondott emlékbeszédet, mire leluhlt az emléktáblát takaró lepel s látható lett Petőfinek fehér márványból faragott dombormív képmása, alatta e felirattal:

SZALK-SZENTMÁRTON LAKOSSÁGA
ÁLLÍTOTTA E TÁBLÁT
A MAGYAR SZABADSÁG LÁNGLELŐ ÉNEKESÉNEK
PETŐFI SÁNDORNAK,
KI AZ 1845—46. ÉVEKBEN E HÁZBAN LAKOTT,
1901 MÁRCZIUS 15-ÉN.

*
Anyám az álom nem hazudnak:
Takarjon bár a szemfödél:
Dicső név költő fiadnak,
Anyám! soká, örökön él.

Ezután következett Ferenczy Zoltán fölvívása, melyben Petőfi szalkszentmártoni működését méltatta, és Váradi Antal költeménye:

PETŐFI EGYKORI LAKÁSA SZALKSZENTMÁRTONBAN AZ UTCZA FELŐL.

«Petőfi visszatér.» *Gaál* József, az emlék-bizottság titkára, elszavalta a «Talpra magyar»-t, a közönség pedig a «Szózat»-ot énekelte s ezzel az ünnepély véget ért.

Az ünnepi lakomán, melyet abban a gerendás nagy szobában tartottak, hol egykor az öreg Petrovics vendégei mulatoztak, *Benyovszky* Sándor gróf, *Földváry* József (a híres Földváry Gábor fia), *Bartók* Lajos, *Váradi* Antal és *Jakab* Ödön mondtak pohárköszöntőket.

Képeink egyike a nagyfogadó előtt csoportosuló szalkszentmártoni polgárokat, másika pedig a fővárosi vendégeket, közvetlen az emléktábla előtt *Bartók* Lajost, *Jakab* Ödönt és *Ferencki* Zoltánt tüntetve föl, aztán az emlék-bizottság tagjait mutatja családtagjaik környezetében.

EGYVELEG.

* **Római lelet Amerikában.** Wisconsin államban nem rég hat méter mélységben egy római érmet találtak, melyen még eléggé tisztán lehetett látni a híres négy betűt, S. P. Q. R.: Senatus populusque Romanus. Szakértők kutatása szerint ez az érmet nem egészen véletlenül jutott amerikai földre; valószínű, hogy római hajósok járhattak valaha e vidéken, de aztán nem tudták többé visszatérni Európába, s így útjukról nem maradt hír.

* **Drága arckép.** *Mackay* amerikai milliomas 250,000 korona tiszteletdíjat fizetett *Meissonier* híres francia festőnek, ki neje arcképét lefestette. A nő azonban épen nem volt megelégedve az arcképpel, szétvagdalta s tűzbe dobta, mire a büszke festő a tiszteletdíj-utalványt szintén szétszakgatta s elégette.

* **Festészetből talán senki sem szerzett oly nagy vagyont,** mint az 1873-ban elhunyt *Landseer* Edwin angol festő. Hagyatékából csak az ingatlant 4 millió koronára becsülték; az Athénben levő műtárgyakért is többet vettek be másfél milliónál.

* **Az orosz petroleumforrások** átlagos mélysége mintegy 27 méter. Teljes kiaknázásukat nagyon megnehezíti az, hogy a laza homokos talajon át nagyon könnyen beszívórog a fűrólyukakba a Kaspi tenger vizéhez nagyon hasonló, erősen sós talajvíz.

* **Nyomorék gyermekeket készítő bandát** fedeztek fel Szent-Pétervárott. Ez a banda gyermekeket rabolt s azokat nyomorékokká tette, hogy a koldusok magukkal hordozhassák. A banda feje, ki a nyomorék gyermek révén szerzett pénznek három negyedrészt kapja, gazdag ember s több emberbaráti egyesületben szerepelt.

* **Alligátor-tenyésztő** van Florida államban. A vállalkozó 120 hektárnyi mocsaras területen rendezett be tenyésztő-helyet, melyből, mivel a vadászok Amerikában már meglehetősen kipusztították az alligátorokat, melyeknek bőrének most is nagyon keresik, nagy hasznot remél.

* **A legnagyobb búzatermő állam** Minnesota. A múlt évben körülbelül 5 millió hold, azaz mintegy 20,000 négyzetkilométer területet vetettek be ott búzával s a termés 25 millió hektoliternél több volt, azaz kétszer annyi, mint Ausztráliában összesen.

* **A párisi kiállításon** naponta 163 zenekar játszott a különböző helyeken, ide nem számítva a dalárdákat és énekkarokat. Soha annyi zenekar nem játszott egyszerre egyazon zárt területen.

* **A címekkel** legnagyobb útlevelet csinálnak Olaszországban. San Marino köztársaság árvaházat csaknem tisztán czímadományozások jövedelméből tartja fenn. Hercegi vagy bárói címet bárki kaphat 25,000 koronáért. Olaszország más részeiben azonban már szükségesnek tartják, hogy a vásárlónak fekvő birtoka is legyen. A címek ára különben meglehetősen szabályozott. A «prince» cím 40,000 lírába kerül, a «herceg» 30 ezerbe, a «marquis» 25,000-be, a «gróf» 20,000-be. Báró címet 9600, nemesít (nobile) már 4000 líráért lehet kapni. Ocsóbbak a címek a pápai udvarnál, hol a grófi címért 9600, a «marquis» címért 2400 lírát kell fizetni.

* **A legelső vasuti szerencsétlenség** 1830 szeptember 15-én történt, midőn Stephenson megnyi-

totta a liverpool-manchesteri vonalat. Eccles falunál ugyanis, hol a vonat a szemközti jövő vonat érkezésére várakozott, Huskinson miniszter, míg a vonat állt, a vasút mellett sétált s épen az egyik kocsihoz állva Wellington herceghez sietett, hogy vele kezét fogjon, midőn a más irányból érkező vonat berobogott, Huskinson elütötte s lábát úgy összezúzta, hogy még aznap estére meg is halt. A szerencsétlenség nagy fölháborodást okozott s Stephensonnak csak nagynehezen sikerült a fölingerült kedélyeket lecsillapítani.

* **A föld körülutazására** egy embernek, még ha soha sem kellene is megpihennie, 428 napra volna szüksége, de egy folyton futó gyorsvonatnak már csak 40-re. A hang ugyanezen útat 31 1/2 óra alatt tenné meg, a világosságnak már csak fél másodpercre volna szüksége, a villamerőnek pedig még ennyire sem.

* **Az amerikai Egyesült-Államok elnöke** évenként 240 ezer korona fizetést húz. Ebből a háztartás, hivatalos ebédek és a fogadtatás költségeit is kell fedeznie. A kormány csak egy szolgát és egy őröket bocsát az elnök rendelkezésére, a többi cselédséget maga fizeti és tartja. Ily körülmények közt nem csoda, hogy az elnökségre vagyontalan ember nem igen pályázhatik.

* **A Hawai szigeteken** sok száz ló és több ezer szarvasmarha hónapokon át vizet nem iszik. Ezek az állatok a szigetek fensíkjain élnek, honnan a szarvasmarha csak a vágóhidra kerül. Miután azon a vidéken a tél, vagyis az esős évad után víz alig marad, az állatok valami manina nevű növényt esznek, melynek az a tulajdonsága, hogy nagy víztartalmánál fogva a szomjúságot is eloltja.

* **A moszkvai Kreml palotában,** hol eddigél valamennyi orosz uralkodót megkoronázták, ezek trónjai és történelmi becses biró ékszerai mind fel vannak halmozva. Az itt levő arany, ezüst és drágakövek értékét 1400 millió forintra becsülik.

* **Papirkészítésre** most már közel 40 év óta leginkább faanyagot használnak, mint a mely a legolcsóbb. Maga Németország mintegy félmillió tonna papirt fogyaszt el a fapapírból, melyhez különösen a rongyokból és szalmából készült papirokat lehet még számítani. Az utóbbi évszázadokban még a fűveket, különösen az esparto fűvet is nagyban kezdi használni papirkészítésre, mivel a faanyag mindinkább drágul.

* **Angliában a sport** különféle nemeire évenként 38 millió font sterlinget vagyis 912 millió koronát költenek. Első helyen a lóversenyek állanak, melyek 132 millió forintot nyelnek el, míg a «cricket» költségei 24 millió forintra rúgnak.

GYÜLEKEZÉS AZ EMLÉKTÁBLA ELŐTT.

A SZALKSZENTMÁRTONI PETŐFI-ÜNNEPRŐL.

FODOR JÓZSEF.

1843—1901.

Egy kitünő magyar tudós elhunytát kell mély fájdalommal jelentenünk.

Hazai orvosi karunknak az a jeles tagja dől ki közelebb *Fodor* Józsefben, a kinek az a misszió jutott, hogy egy keletkezésben lévő új tudományt, a higiéniét, (a közegészségtant), a hazai oktatásba, a hazai orvosi és közgondolkodásba átültessen. És ő valóban jól volt kiválasztva e misszió teljesítésére. Mint jómódú család gyermeke, Somogyban, Lakócsón született és gimnáziumi éveit Pécsen végezte, nem közönséges neveltséget és modort hozott magával az egyetemre. Medikai kurzusán kitűnt társai között eleven, közlékeny, sima, eszes modorával, mely őt csakhamar népszerűvé és kedvelté tette. Magára vonta figyelmét Rupp «amának is, ki őt, különösen miután megtudta, hogy a külföldi nyelvekben is jártas, doktori okleveleinek megszerzése után, 1866-ban az államorvostani tanszék mellé tanársegédül vette. E tanszék mellett lett 1869-ben «a tiszt orvosi eljárás»-ból magántanár. Ekkor már megindult az orvosi oktatás reformkorszakának kezdete a budapesti egyetemen. Leendő tanárokul ifjú doktorokat kezdtek kiküldeni állami költségén a külföldre speciális szakmák elsajátítására. Így jutott *Fodor* Markusovszky, *Balogh* Kálmán és *Rupp* ösztönzésére 1870-ben állami ösztöndíjhoz, melylyel Münchenben *Pettenkofer*hez ment, hogy annak akkor már nagy híré higiéniái előadásait hallgassa. E tudományt egyetemi tárgylat tudvalevőleg *Pettenkofer* teremtette. Münchenben *Fodor* *Liebig* mellett vegytannal is foglalkozott, hogy a higiéniához szükséges alapvető vegytani vizsgálódási módszereket gyakorlatilag is elsajátíthassa. Würzburgban *Recklinghausen* és *Halger* intézetében foglalkozott. Bejárta azután közegészségtani tanulmányok czéljából Ausztria, Németország, Hollandia, Belgium, Angolország városait és intézeteit.

Hazajövet 1872-ben átmenetileg az akkor felállított kolozsvári egyetem államorvostani tanszékére nevezték ki tanárnak, honnan 1874-ben a pesti egyetem hívta meg újonnan felállított «közegészségtani» tanszékére. Itt kezdődik tehát *Fodor* tulajdonképeni szakmüködése, mely ilyenképp közel 28 évre terjed, közel megfelelően ama 26 és fél évnek, melyet ő, mint a magyarországi tudós és tanár közép munkaidejét statisztikai észleleteiből kiszámított.

Fodor e 28 év alatt fényesen teljesítette nagy misszióját, úgy egyetemes, mint hazai tudományos és tanítási, valamint társadalmi szempontból is. Nagyszabású tudományos vizsgálódásokat indított meg a talaj viszonyainak kutatására Budapesten, mely vizsgálatai éveken keresztül tartottak és nyolcz évi fásasztó munkája után «Egészségtani kutatások a levegőt, talajt és vizet illetőleg» cím alatt a Magyar Tud. Akadémia kiadásában 1880-ban jelentek meg. Számos kisebb-nagyobb búvárlatain kívül ezek képezik *Fodor* önálló higiéniái vizsgálatainak egyik nagy csoportját, mely vizsgálatok németül is megjelenvén, a nemzetközi irodalom nagy értékű és elismert becsű kincsévé váltak. E munkáját jutalmazta *Fodor* nak a Magyar Tud. Akadémia a Marczibányi nagy akadémiai díjjal. Ő volt a *Pettenkofer*-féle új higiénié megalakítója nálunk a hetvenes évek folyamán és a nyolczvanas évek elején a tanításban, a búvárlatban, a szakirodalomban, sőt a közéletben is. A tudományos bakteriologiát is, mely a 80-as évek elején Pasteur és Koch búvárlatai alapján tűnt föl és foglalt tért

a higiéniái vizsgálódások terén, ő hozta be először Magyarországon és ezen az úton is úttörő volt. Buzgó híve maradt *Pettenkofer* tanárnak, de e kérdésben elvált tőle.

Számos kisebb-nagyobb bakteriologiai önálló dolgozatai között legkiválóbbak azok, melyek a vér bakteriumölő tulajdonságának vizsgálatára vonatkoznak, melyeket 1887-től kezdve tett közzé különböző években. Független kérdések magyarázatában előkelő helyet foglaltak el az ő vizsgálatai, melyeknek értékességét mindinkább kezdi elismerni a tudományos külföld is. Mint tudós nemcsak önmagának és a tudományának dolgozott, hanem igyekezett tudományos terén önálló tudományos dolgozókat is nevelni. Tanítványainak kutatásai szintén lényegesen hozzájárultak a magyar higiéniái tudomány megalapításához és fejlesztéséhez.

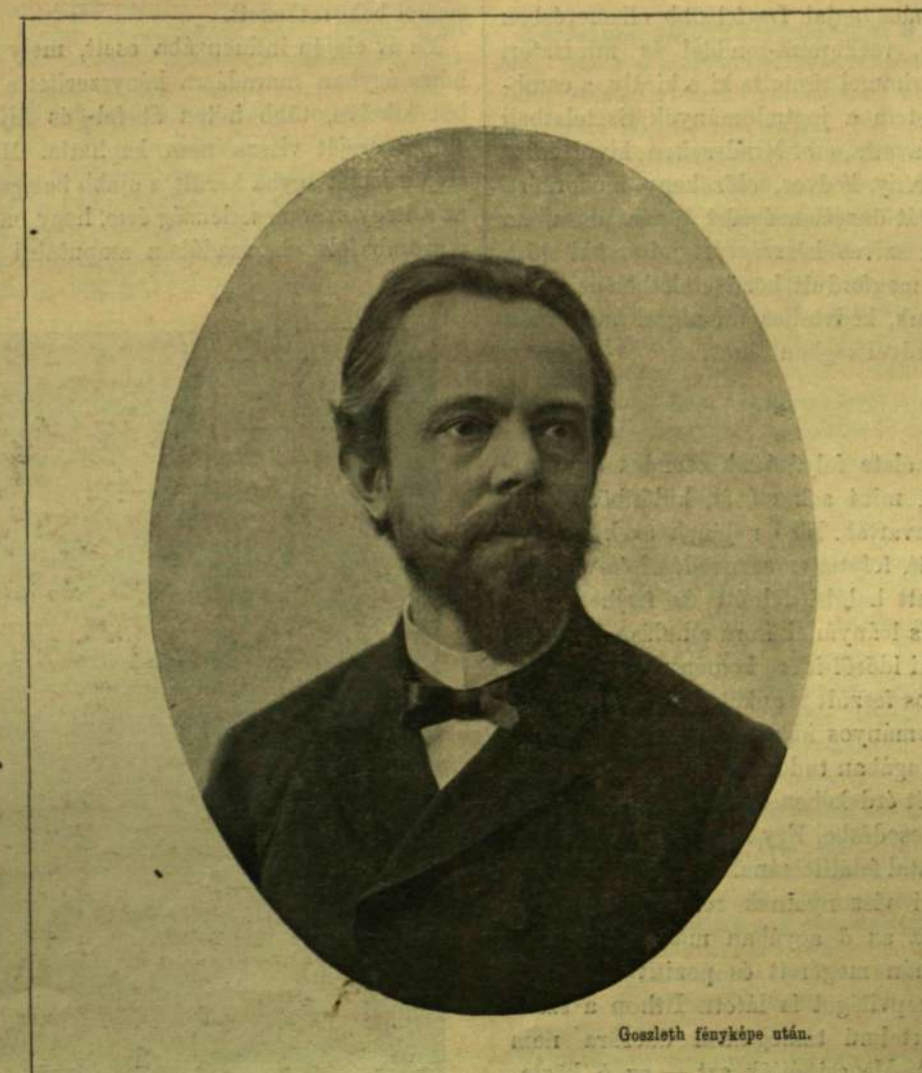
Ő azonban nem volt csupán az elvont tudományos kutatás kizárólagos embere. Tudományát igyekezett kivinni a nagy közéletbe, részint az által, hogy professzionális tanítványait, az orvosokat oktatta a gyakorlati higiéniének terjesztésére, buzdította részint az által, hogy tért igyekezett szerezni a közegészségtannak — úgy mint azt Angliában látta és tapasztalta — a tudományos és közélet legkülönbözőbb terein. E tekintetben bámulatos szívóssággal küzdött folytonosan és hála e szívósságnak és a Trefort-kormány közegészségügyek iránti fogékonyosságának, főleg boldogult *Markusovszky* buzgó közreműködésével a közegészségügyi eszmék hazai elterjesztésében tényleg sokat ért el. 1882-ben az akkor *Markusovszky* szerkesztésében állott «Orvosi Hetilap» közegészségtani és törvényszéki orvostani mellékletének szerkesztését átvéve, az orvosi szakkörököt ismerette meg hosszú éveken keresztül tudománya haladásával. Kivitte, hogy ne csak az orvosok, hanem a gyógyszerészek, jogászok és tehni-

kusok is részesüljenek közegészségtani oktatásban. Megpendítette és szintén *Markusovszky* útján keresztül vitte a közepiskolai egészségügyi tanárok intézményét, melyet azóta Ausztria és Németország is életbe léptetett. A közegészségtani ismeretek népszerűsítésére szintén *Markusovszky*val együtt «Országos közegészségügyi egyesület»-et hozott létre, mely ma is működik és «Egészség» című lapjával nagy szolgálatot tesz a közegészségtani eszmék hazai népszerűsítésének.

E munkálkodásában is rendkívüli buzgóságot fejtett ki, szak- és nem-szakörök között barátokat, közreműködőket toborzott, e buzgóságának és az iskolájából kikerült tanárok buzgóságának köszönhetjük, hogy ma már a közegészségügyről Magyarországon legalább beszélnek. A beszédet talán követni fogja a tett. 30—40 év előtt még azt sem tudták, hogy mi-féle fán termett.

Nagy tevékenységet fejtett ki korábban a Magyar Tud. Akadémiában, de különösen a Természettudományi Társulatban, melynek sok éven át első titkársa volt és mint ilyen, nagy buzgalommal szerkesztette a «Természettudományi Közöny»-t és szervezte a társulat kedvelt népszerű előadásait.

Nem kevés része volt az orvosi oktatási és az országos közegészségügyek intézésében is. A budapesti orvostanár-testületnek évek hosszú során át volt előbb jegyzője, majd dékánja, végre pedig az egyetem rektora és prorektora, az országos közegészségügyi tanácsnak rendes tagja meg alelnöke. Mind e foglalkozások, ha helyét valaki emberfűl megállani kívánja, óriási munkakedvet, kitartó szorgalmat, tiszta praktikus gondolkodást, széles látókört, tapintatot igényelnek. Mindezen tulajdonságok fényesen megvoltak az elhunytban és e tulajdonságoknak köszönhető, hogy e szakadatlan adminisztratív

Goszleth fényképe után.

FODOR JÓZSEF.

AZ ÚJ-TÁTRAFÜREDI TÉLI SZANATORIUM.

teendők nyüge és terhe dacára szaktudományában nemesak mindig a színvonalon maradt, hanem ezt önálló tudományos buvárlataival lényegesen emelni is bírta.

Mint megválasztott városi képviselő több éven át tevékeny részt vett a fő- és székváros egészségügyi tanácskozásaiban, 1885-ben részt vett a Budapesten tartott országos közegészségi, 1894-ben pedig a VIII. (budapesti) nemzetközi egészségügyi és demographiai kongresszus rendezésében.

Munkaképességének, tudományának osztatlan elismerésével és méltánylásával találkozott mindenütt. A mi elismerést kartársaitól, kik érdemeit ismerték és megbecsülték, kaphattott, jobbára mind megkapta. Tagul választották hazai és külföldi tudományos egyesületek; legnagyobb díjjal tüntette ki a Magyar Tud. Akadémia, dékánjukká, rektorukká választották tanártársai, alelnöküké az országos közegészségi tanács tagjai. Legfelsőbb elismerésben részesítette, vaskorona-renddel és miniszteri tanácsosi czímmel tüntette ki a király, a cambridgői egyetem a jogtudományok tiszteletbeli doktorává avatta, stb. Mindezekon kívül, mint ember, szerény, kedves, előzékeny modorú, mint jó barát önzetlenségéért, tanácsadásaiban közvetlen szíves készségeért mindenki előtt, ki körében megfordult, köztisztelőben és szeretetben, élénk, kedvteljes társalgási modorú, pedig közkedveltségben állott.

De az ő élete folyásának csendes és derűs menetét is, mint sok másét, különböző sorscsapások zavarták. Első nejeének évek hosszas során tartott, folytonos szenvedései és végre is bekövetkezett halála, felnőtt és férjhez ment egyik kedves leányának kora elhalása és egyéb családi bajai időről-időre kemény próbára tették folytonos feszült munkában levő idegrendszerét. Tudományos ideáljai is, miket rajongó képzelete magában tudománya és a közegészségi közjólét érdekében kiforralt, csak részben jutottak teljesedésbe. Egy nagy központi egészségügyi hivatal felállításának eszméje az ország egészségügyi viszonyainak rendszeres tanulmányozására az ő agyában már a hatvanas évek folyamán megérett és pozitív indítvány alakjában napvilágot is látott. Itthon a szakörök egyértelmű támogatása dacára nem létesülhetett. Megesínálták azt — az ő közleteményei szellemében — külföldön, Németországban. Így járt részben második nagy tervé-

vel: az iskolaorvosi és egészségügyi intézmény tervével. Trefort alatt az kezdetlegesen életbe lépett, de azután elegendő támogatás híján pangásnak indult és csak később jött kissé újabb lendületbe, midőn azt Németországban szintén az ő tervei értelmében nagyobb méretekben érvényre emelték. A közegészségügyi szolgálat rendezésére a modern hygiéné szellemében kidolgozott tervei ismételt napfényre hozataluk dacára maguknak talajt nem verhetek. Hosszú tudományos működése dacára, mi eleinte ideálja volt, önálló intézetet — holott a másik egyetem azt megkapta — itten nem kaphatott. Mindezen csalódások az ő kedély- és idegletét, bár azokról csak ritkán panaszkodott, kétségben kívül megviselték és lassan aláásták szervezeteinek ellenálló képességét.

Ez magyarázza meg talán az ő kora halálát is, mely fájdalom, az ő egészségi elvei szerint való élni akarása dacára statisztikai kényszerűséggel bekövetkezett.

Ez év elején influenzába esett, mely őt pár hétre ágyban maradásra kényszerítette, melyből kikelve, több héten át fel- és kijárt, de előbbi erejét vissza nem kaphatta. Márczius elején ismét ágyba került, s újabb betegségében az a nagy szerencsétlenség érte, hogy bal lábát, a czomb felső harmadában amputálni kellett.

TÁRSALÓ AZ ÚJ-TÁTRAFÜREDI TÉLI SZANATORIUMBAN.

Hősies önuralommal tűrte a katasztrófát. Amputált lába begyógyult, de a vérkeringés folytonos gyengülése folytán félig öntudatlan állapot fejlődött és hosszas halálküzdelem után folyó hó 19-én reggel csendes kimúlás zárta be tevékeny, áldásdús életét.

Most már át kell adnunk azt, a mi benne anyag és mulandó, az enyészetnek, de szellemi munkájának emlékét, a mely halhatatlan, átveszi tőle örökül, serkentésül a további szellemi munkára az újabb nemzedék, tudományunk emelésére, és megőrzi azoknak eszméit országunk közegészségügyének tovább fejlesztésére.

AZ ÚJ-TÁTRAFÜREDI TÉLI SZANATORIUM.

— Téli klimatikus gyógyhely. —

Ha valaki nem időzött még télen a magas hegyekben, fogalma sincs, de nem is lehet arról, hogy mily gyönyörű a tél az ily helyeken. El sem tudja képzelni, hogy ott, a hó és jég homában élni is lehessen, hát még azt, hogy e magas, havas hegyeket még betegek is látogathassák!

Azt hinné az ember, hogy a magas hegyekben rendkívül zordon, kemény, barátságtalan a tél, hogy ott megszűnt az élet, hogy fárasztó, sőt lehetetlen a járás-kelés. Pedig a valóságban egészen másképp van a dolog.

A külföldön már néhány évtized óta tudják, hogy a tél a legszebb évszak a magas hegyekben. Svájcban évről-évre újabb meg újabb alpesi telelő helyek létesülnek, mivel mindinkább tapasztalják, hogy a tél csak a magasban fenséges és mivel e telelő helyeket a legválogatottabb közönség látogatja.

Már régen óhajtottam leírni, ismertetni, hogy télen hazánk legmagasabb hegyén, a Tátrában milyen az időjárás; mert valóban méltó tudni mindenkinek, hogy a Tátrában a legállandóbb derűségű verőfényes napok épen a téli hónapoknak vannak.

Mig lenn az Alföldön és az egész országban sűrű, nehéz köd tölti meg a levegőt: a Tátrában el sem képzelhető gyönyörű időjárás uralkodik. Vakitó fehér hó fed mindent, kezdve a legmagasabb csücsköt le az utolsó bokorig. A levegő rendkívül száraz, tiszta. A nap sugarai égetően hatolnak át a ritka levegőn, úgy, hogy déltől könnyű tavaszi öltözetben vagyunk kénytelenek járni. Akárhányszor megtörténik, hogy már délelőtt 11 órakor 28, sőt 33° R meleget mutat

napon a hőmérő, mely csak délután 3 1/2 órakor kezd erősebben lehűlni.

Azt hiszem, eléggé jellemzi a tátrai telet az, hogy a múlt karácsony első napján szép tarka pillangót fogott egy beteglátogatásra jött kolozsvári úr, s hogy ez időtájt a Tarpatak völgyében csicsergő madarak bájos danája töltötte be a levegőt.

Ilyen pompás időben természetesen földerül a kedély és vidám a hangulat. A legkülönbözőbb téli sportok felfrissítik, megeléknítik a legmorozusabb embert is.

Szánkázás norvég hócipőkkel és hókarikákkal való kirándulások a kitérő karban tartott útakon, csúszkálás kis szarvas szánkókon, láb-szánkókkal való verseny, koresolyázás és egyéb téli sport, igen kellemes testedző mulatságok, a melyekben férfiak és nők, egészségesek és edzendő, könnyű betegek örömmel vesznek részt.

Hogy kezdődő tudóbajosnak ilyen levegőre, ilyen klímára van szüksége, azt ma már nálunk is kezdik belátni.

A tudóbajosok helyes, czélzerű gyógyítása csak sanatoriumokban, még pedig ilyen klimatikus sanatoriumokban vihető keresztül. Erről már a 70-es években meggyőződött dr. Szontágh Miklós, miért is telepén, Új-Tátrafüreden, tudóbajosok részére egy ilyen sanatoriumot, az ú. n. *Ó-Szanatoriumot* létesítette. Az üdvös eredmények következtében sanatoriuma fejlődésnek indult úgy, hogy már 1882-ben kénytelen volt kibővíteni; felépítette és az egészségügyi követelményeknek megfelelően berendezte az ú. n. *Új-Szanatoriumot*. Azonban a 80-as évek végén családi körülményei miatt megszüntette a téli sanatorium működését, s csak kartársai unszolására nyitotta azt meg újabb a szepesmezei orvos-egyesület részvételével s e sorok írójának segítségével 1899 október 1-én.

Az újonnan megnyitott sanatoriumot már az első évben is nemesak hazánkban, hanem a távol külföldről is sok beteg látogatta. Így Szaloniki (Törökország), Königsberg és Bréma vidékéről jelentkeztek az első külföldi vendégek, s mind azt tapasztalták, hogy a Tátra télen szebb, mint Davos és egyéb svájci telelő hely. Ez évben oroszok vannak legszámosabban.

A dr. Szontágh Miklós elhunytá óta új vezetés alatt működő intézetet be akarjuk mutatni ezúttal a *Vasárnapi Ujság* tisztelt olvasóinak, képekben ismertetvén hazánk ez első, tudóbajosok számára készített magán sanatoriumát.

Mint az első képen látható, az intézet szép, kételeletes, négy tornyú épület, mely homlokzatával, terraszával, erkélyeivel dél felé tekint mérőföldre terjedő fenyvesek közepéből a 2473 méter magas Nagy-Szalóki hegy oldalának egyik 1304 méter magas pontjáról. Az erdő és a hegyek a hideg szelektől teljesen védik; szárazságának biztosítása végett az épü-

FEKŰ-CARNOK A TÉLI SZANATORIUMBAN.

let talajába levegő- és szárító csövek vannak leágyazva. Ez épületben vannak a lakoszobák, melyek falai olajos festékekkel vannak bevonva, hogy könnyen lemoshatók és fertőtleníthetők legyenek. Minden szobának külön szellőztető készüléke van; a fűtés részben középponti, részben külön kályhakkal történik. Középponti melegvíz-fűtés van a közös helyiségekben: a társalgóban, étteremben, továbbá légfűtés a folyosókon és az egyes lakoszobákban.

Az összes helyiségek zárt, fedett folyosókkal vannak összekötve. Az Új-Szanatorium folyosója a társalgóba és az étterembe vezet, honnan az Ó-Szanatoriumba s annak folyosóján át a nyílt, friss levegőjű *fekű-csarnokba* lehet jutni.

A *fekű-csarnok*, mely a sanatoriumi gyógykezelésben igen fontos, tágas, dél-felé nyitott folyosó, oldalt üvegfalakkal, hátul tömör védő kőfallal. A betegek itt töltik a nap legnagyobb részét, reggeli kilencz óratól esti 6-7 óráig s használják kényelmes kanapékon fekvő, bundákba, lábzsákokba, vastag téli ruhákba és takarókba beburkolozva a *levegő-kirát*, mely felüdti, megedzi őket s jó, egészséges arcszint és kitűnő étvágyat ad nekik. Mulattató, könnyű olvassmányok, kedélyes társalgás között röpi el az idő, miközben megszabott időben

az étterembe vonulnak, hogy a bőséges és kitűnő táplálékot pompás étvágygyal elfogyasszák.

A vendégek között kedélyes, mondhatni, családias összetartás és hangulat uralkodik. A hosszú esték vidám zene és társas játékok között telnek el.

Az új-tátrafüredi sanatorium Poprád-Felka vasúti állomástól egy órai távolságra van, mely rövid út igen jó úton kocsin tehető meg. Remélhető, rövid időn egészen Új-Tátrafüredig kiépül a tervezett szárnyon, mikor a beteg egészen az intézetig vasúton fog érkezni.

Dr. Fái Máttyás Miklós.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Népszaporodásunk kérdése a XX. század küszöbén. Irta s a magyar tud. akadémiában felolvasa Ráth Zoltán. A szerző munkájában az eddig rendelkezésre álló adatok alapján hazánk népessédmozgalmait vizsgálja s erről sok érdekes dolgot elmond. Bizonyítja többek közt, hogy Magyarország népessége a lefolyt XIX. században körülbelül megkétszereződött. Ez az eredmény fényesnek tűnik ugyan fel s a latin fajok viszonyaihoz mérve csakugyan nagyon kedvező is, de ha a szlávok bizonytalan szaporodási adatait nem nézzük is, jóval elmaradtunk a germán népek mögött. Anglia ugyanis a mondott idő alatt bőven megháromszorozta népességét s Németország gyarapodása is ilyen arányú. Ugyanezt mondhatjuk Svéd-Norvég országról, Dániáról, Hollandiáról, valamint a vegyes lakosságú Belgiumról. A tartalmas füzet ára 90 fillér.

Mathematikai és természettudományi értesítő. Szerkeszti König Gyula. XIX. kötet, I-ső füzet. Kiadja a magyar tudományos akadémia. A füzetben hosszasan értekezik Jendrassik Ernő az ép és kóros járásról, a mihez hat érdekes képtábla is van magyarázatul csatolva. Azután Winkler Lajos ir a gázoknak vízben való oldhatóságáról, Daday Jenő a magyarországi Eylais fajokról, Farkas Gyula pedig az aetherre vonatkozólag közöl tanulmányt.

Újabb elbeszélések. Irta Mártonffy Imre. Mártonffy Imre többször lépett már apróbb elbeszéléseivel a nyilvánosság elé s most ismét összegyűjtve az utóbbi időkben írt e nemű dolgozatait, kiadta azokat egy kötetben. Ezen könyvében is sok tőrekvés látszik s élénk tollal írja le történeteit. A könyv Újpesten jelent meg s a szerzőnél két koronáért kapható.

A pompás herceg. Regény három kötetben. Irta Hugh Fraser, angolból fordította Szeghényi Szalay Erzs. Az angol szerző erős szenvedélyeket s ellentétül gyöngéd érzéseket rajzol egyforma erővel könyvében; művész az elemzésben és színezés-

ÚJ-TÁTRAFÜREDI KÉPEK. — TÓRÉSZLET (KORCSOLYA-PÁLYA.)

mánynak, hogy esküt tegyen az alkotmányra, s a felvidéken a rutének közt kezdett igaztani. A behívott orosz sereghez az osztrák kormány Dobranszkyt kormánybiztossá nevezte ki, Rüdiger orosz tábornok mellett maradt a vilgosi eseményekig. A szabadságharc után Ungvárt, Kassán, Nagyváradon, Budán viselt előkelő hivatalokat és sok kitüntetést kapott. 1861-ben, majd 1865-ben Zemplénegye egyik kerületé képviselőnek is megválasztotta. Az abszolutizmus utolsó idejében, 1866-ban i-mét Bécsbe hívták az udvari kancelláriához, ekkor lett udvari tanácsos is. Nem sokára Magyarország több nem szerepelhetvén, Ausztriában dolgozott a nemzetiségek igazgatására. A galicziai rutének közt többedmagával oly mozgalmat szított, hogy az osztrák kormány 1882-ben főlétszámot tartott. A lengyel törvényszék több társát elítélte, de Dobranszkyt fölmentették. Azóta letűnt a nyilvánosság színpadáról s Tiróba vonult.

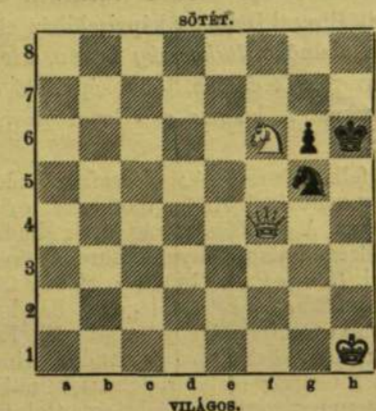
Elhunytak még a közlelbi napokban: ALGYA MIKLÓS, magyar királyi helyigminiszteri segéd-titkár, főispáni titkár, Algya Sándor magyar kir. honvéd-huszári ezredes fivére, életének 50-dik évében, Zilahon. Özege és nagy rokonság gyászolja a derék, munkás férfi halálát. — SOMOGYI LAJOS, répcze-szentgyörgyi plébános, élete 52-ik évében. — ELMANN JÁNOS, premartoni plébános, 65 éves korában. — DR. FORRAT JÁNOS, moesoldi plébános, 65-ik évében, Budapesten, a Szent János-kórházban. — GÁSPÁR ISTVÁN, szilágyosmői volt ref. lelkész, megyei bizottsági tag, ki egy ideig a budapesti ref. egyháznak is hitszónoka volt, 34 éves, Percsében. — DR. GNÓSZ ALBERT, a nagyváradi orvosi kar egyik kiváló tagja, 48-as honvédorvos, 82 éves. Nagyvárad több jótékony egyesületének létesítéséhez fűződik a neve. — BILCZ ISTVÁN, nagybányai gör. kat. plébános, 62 éves korában, Nagy-bányán. — PARRAGH GÉDRON, nyug. főgimnáziumi tanár, Kecskeméten. — BEZERÉDI BEZERÉDY ISTVÁN, nagybirtokos, a győrmegeyi lótenyésztési bizottság elnöke, 61 éves, Ménfőn, s a homoródi családi sírboltban temették el. — DR. THOMÁN JAKAB, nyug. járásorvos, 48-as honvédorvos, Bács-Kulán, 70 éves. KRISZTINOVICH JÁNOS, Fadd nagyközség jegyzője, régi honvéd. — ID. ERŐD JÓZSEF, régi honvédörmeester, 75 éves, Abrudbányán. — ALBRECHT FERENCZ, nyug. uradalmi tisztartó, 48-as honvéd-százados, 81 éves, Szekesfehérvárott. — ID. AULICH GYÖRGY nyug. állami tisztviselő, 48-as honvédhadnagy, 71 éves, Újpesten. — DR. VIDA LAJOS ügyvéd és földirtokos, ki fiatalabb korában a jogi szakirodalom terén is működött, 72 éves korában, Budapest. — DR. KOVÁCS LIPÓZ, tiszteletbeli járásorvos, 38 éves, Zentán. — LUDÁNYI KOVÁCS MIHÁLY, fajsziggyőzész, 59 éves. — ÁOH (Altmann) GÉZA felső-egri kir. járásbíró, Pécsen, 35 éves. — LOVAG WOLCZYNSKI EMIL, ungvári földirtokos, 62 éves. — KORTKAS ANTAL GYÖRGY, az első budapesti fővárosi kis- és középkereskedők társulatának titkára, 53 éves, Budapesten. — GRÜSSNER FERENCZ, kismartoni gyógyszerész, Kismarton volt polgármestere, 68 éves. — DR. SZIGETHY GYÖRGY, a kolozsmegeyi mécsi járás körorvosa, 57 éves. — FELSŐ-EGRI NAGY ÁKOS, m. kir. honvédhadnagy, 20 éves, Zomborban. — TÁBOR ADOLF, esztergomi könyvkereskedő és nyomdatulajnos, 41 éves. — RÁDAY GYÖRGY, a vilkei uradalom nyugalomba vonult igazgatója, 90 éves. — BAJMÓCSI BERGAI JÓZSEF, m. kir. pénzügy-igazgató-helyettes, 54 éves, Kolozsvárott. — SZENICZEY JÁNOS, cs. és kir. főhadnagy, 57 éves, Komáromban. — BÁNYÁSZ BALINT, posta- és táviratizst, 55-ik évében, Budapesten. — KESZGÖH ISTVÁN, Komárom város volt alkapitánya, 33 éves. — BÉSZLER GYULA, debreczeni kereskedő, 45 éves. — BACHMANN LÁSZLÓ, újvidéki rendőrbiztos, 48-as honvéd.

Özv. TÉRY JÓZSEFNÉ, szül. Szilva Jozefa, 81 éves korában, Budapesten. Dr. Téry Ödön kir. közegészségügyi felügyelő édes anyját gyászolja az elhunytban. — PEJACSEVICH ALBERTNÉ, szül. Cziráky Jeanne grófnő, Cziráky János gróf és Almásy Erzsébet grófnő leánya, 22 éves korában, Rákos-Palotán. — Özv. PETRAKOVICS VINCCZÉNÉ, született Langhammer Lujza, 62 éves, Nyitra-Zsámbokrothén. — Nagykállói KÁLLAY ÖDÖNNÉ, szül. Márki Bella, a békéscsabai állami földmívelés-iskola igazgatójának 22 éves neje, Békés-Csabán. — Nagyváradai KÖRÖS JOHANNA, özv. Köblös Miklósné 37 éves leánya, Magyar-Igenben. — Özv. MAJOS ANTALNÉ, szül. Szárfory Zsuzsanna Szatmáron, 70 éves. — Özv. SZABÓ GYÖRGYNÉ, szül. nagykállói Kállay Anna, 78 éves, Brassóban. — DR. KAZAY KÁLMÁNNÉ, szül. Magyar Ilona, 26-ik évében, Nagy-Váradon. — Özv. KOSÁR KORNÉLNÉ, szül.

Sővegyártó Johanna, földirtokosnő, Lesencze-Tomajon, 78 éves korában. — Özege MELCZER GYÖRGYNÉ, szül. Nagy-György Julia, Jászberényben. — SZILÁGYI SÁMUELNÉ, szül. Bagoly Julianna, 48-as honvédelezredes özvegye, 91 éves korában, Sepsiszentgyörgyön. — KÉLY SÁNDORNÉ, szül. Mikes Ilona, 48 éves korában, Budapesten. — Budai GOLDBERGERNÉ, szül. tornyai Schossberger Laura, Meránban, Budapesten temették el.

SAKKJÁTÉK.

2215. számú feladvány. Wagner S.-től.

Világos indúl s a harmadik lépésre matot mond.

A 2195. sz. feladvány megfejtése Ferber E.-től.

(Az eredeti felállítás mellékfejtéssel bir. A javított felállítás következő: Világos király: f6; Világos futarak: f1 és f4; Világos gyalogok: c4, e6, h3. — Sötét király: h4; Sötét gyalogok: f2, f3, h6.)

Világos. Sötét. Világos. a. Sötét. 1. Ff4—b8 ... h6—h5 (a) 1. Kh4—h5 ... Kh4—h5 2. c6—c7 ... Kh4—g3 2. Kf8—a7 ... Kh5—h4 3. c7—e8 + ... Kg3—h4 3. Fa7—f2 + ... Kh4—h5 4. He8—d6 ... Kh4—g3 4. Ff2—g3 ... f3—f2 5. Hd6—f5 mat. 5. Ff1—e2 mat.

Helyesen fejtették meg: Budapesten: K. J. és F. H. — Andorfi Sándor. — Kovács J. — Csomonyán: Németh P. — Liptódt: Hoffbauer Antal. — Bakony-Szentlászlón: Szabó János. — A pesti sakk-kör.

Szerkesztői üzenetek.

Szeged, Sz. E. A legtöbb termésaranyat Transzváiban találják, de a legnagyobb tiszta arany darabok Ausztráliából kerültek elő, hol pl. 1852-ben egy 223 font súlyú, 120 ezer forintot érő darab aranyat találtak. Nem régen Kaliforniában is egy 151 fontos darab aranyat mostak ki egy félig kiszáradt patak medréből. A múlt évben egy francia ügyesnek Kaliforniában 275 unciája súlyú aranyat talált.

Győr, R. S. A múlt évben a dél-afrikai bányákból 12 millió forint értékű gyémánt került a piacra, a mi azonban a drágakövek árát nem apasztotta. A gyémántok legnagyobb részét Amerikába vitték. Pozsony, K. B. A világ legnagyobb festményének a velencei doge palota nagyeremben látható képet tartják, melynek hossza 25 és fél méter, magassága pedig 10 és háromnegyed méter.

Nyitra, T. G. Pénz nélkül Amerikába kívándorolni már csak azért is lehetetlen, mivel az ottani kormány csak oly bevándorlókat bocsátja az országba, kik magukat legalább egy félévig munka nélkül fenntartják s az erre szükséges pénzt felmutatják.

Temesvár, R. S. Szíves levelét köszönettel vettük s érdeklődéssel olvastuk. A kifogásolt szót az irdalmi nyelvben csakugyan nem használják, de igen is van olyan vidék, a hol a nép él vele. Különbön ilyes elnevezések a gyorsan készülő lapközleményeknél a legnagyobb figyelem mellett is elkerülhetetlenek. A »lovásmester« és »lovaglómaster« közt azonban különbség van. Lovásmester az, a ki a lovak gondozásával s tanításával foglalkozik, lovaglómaster pedig az, a ki a lovaság művészetét tanítja.

Hullám, A Balaton mellől. I. II. Az első esinobabb; de nagyobb költői becsé annak sines, a gondolatot a vers közepén, úgy látszik, Petőfinék ezekből a sorából kölcsönözték: »Bánatomból egy nagy árny lehetne, örömem kis sziget lenne csak benne«. A vége pedig nem magyarozza, sőt még csak nem is sejteti, hogy mi hajtotta szét egéről a fellegetek.

F. S. A gyermeki ártatlan naivságot akarja festeni, mint Wordsworth a »Heten vagyunk« című híres költeményében. Csak az a baj, hogy az olvasó

nem tudja elhinni, hogy a kis történet valaha megtörtént vagy megtörténhetett volna, annyira hízával van a belső valószínűségnek.

Lánybetegség. Ha én mostan. Elég ügyesek, van bennük szellemesség a népi naivitás. Mindenesetre biztató kísérletek; szerző bizonyára nemokira jobbakat is küldhet.

Nem közelítetek: Iskolában. Mit akarsz te, szívem? Madárdal. Csizgyány leány. Honvégy. A szerző szívében forr az érzés, lelkeben rajzik a képek tarka egyvelegje; csak hogy nagyon zavarosan, szinte kaotikusan. Verseit ezért nem is élvezheti. — A kis pástor Emma. Emléksorok. Egyik sem úti me a mértéket. Az elsőben a szerző nagyon is bizik, hogy minden olvasó ismeri a kis Pástor Emma történetét; de a vers különben is elég gyöngye. Gyöngye a második vers is, különösen a befejezés. — Távolról... Ily csekély forma-készséggel nem lehet költeményt fordítani.

KÉPTALÁNY.

A »Vasárnapi Ujság« 8-ik számában közölt képtalány megfejtése: A molnár azt hiszi, hogy a búza csak az ő malma kedvéért terem.

Felolós szerkesztő: Nagy Miklós.

Szerkesztőségi iroda: Budapest, IV., Kaplony-utca 9.

Egyetlen zenemű folyóirat a 8934

Zenélő Magyarország. Megjelenik minden hó 1 és 15-ig tartalommal, magyar dal, műdal, opera, lényez- és salonzene legkülönbözőbb nyelvszajával, zongora és hegedűre. Ára negyvené 6 fráter 3 korona. Ugyanott bárhol megjelent zenemű megrendelhető: A »Zenélő Magyarország« kiadóhivatala Budapest, VI., Csengery-utca 62. Mutatónyomzatot ingyen és bérmentve küldünk.

Ha őszül a haja, használja a „Stella“-vizet

(Hair Regenerator), mely nem fest de a haj eredeti színét adja vissza, Üvege 2 korona. ZOLTÁN BÉLA gyógyszerüzében 6 es. és k. fensége József főherczeg udv. szállóján, Budapest, V., Sétátér-utca, Szabadság-tér 9043

Hessing-féle ortopaediai fűzők.

készülékek háterínex elerődülések gyógykezelésére, egyenesartók roz lestitás megmozdítására, izüök plastikai párnázással ferden nőttek részére, hüvely készülékek zülleti sérülések gyógyítására, u.m. csipőzüneti lobok és rheumatismusnál, műkezek, műlábak, sérv-kötők légymómas gummi peloták, haskötők, köldökötök, göröcs-hariznyák stb. E tereu elismert szakképzettséggel híró specialista vezetése és felügyelete mellett méltányos árban készit.

KELETI J. ortopaediai műintézete Budapest, IV., Koronaherczeg-u. 17. Kimerítő képes árjegyzékek ingyen és bérmentve küldetnek.

fekete, fehér és szines, méterenként 65 krtól 14 frt 65 krig, sima, esikos, koczkás, mintázott, damasztok stb. (kb. 240 különf. minős. és kb. 2000 különféle szin és rajzolatban stb.) Menyasszony-selyem 65 kr. 14 frt 65 krig. Selyem-damasztok 65 14 65 Selyem-basztruhák, ruhánként 8 frt 65 42 75 Selyem-foulardok, nyo utatva 65 3 65 Béli-selyem 60 14 65 Selyem-grenadinok 80 7 65 méterenként postabér- és vámmentesen házhoz szállítva. Minták azonnal küldetnek. S íjzba dupla levélpörto jár.

HENNEBERG G. selyemgyáros Zúriohben. Ca. és kir. udvari szállító. 8553

BUDAPESTI GYÁRAK ÉS CZÉGEK.

Saját készítményü

tornaeszközök, mindennemü hálók és ruhaterítők kötelek tiszta fehér kendőből. Valódi szt.-péternári sárcezpök, korcsolyák és szobába való társasjátékok gyári raktára.

SEFFER ANTAL

színez és kötéláru telepe

Budapesten, IV., Károly-utca 1. szám, boltszám 12.

Árjegyzék kívánatra bérmentve.

Legalkalmasabb ajándék!

Czimbalmaim, melyek az illetékes zenekapcsolások által minden tekintetben a legkifinobbeknek vannak elismerve és így a hazai és külföldi kiállításokon az első díjat nyerték, 75 frttól különböző árban kaphatók. Minthogy ez idő szerint a czimbalmoknak pedálján és belső szerkezetén utóterhelhetlen találmányom van, így javításokat és alakításokat is elfogadok, a hang javulásért és tartósságért kezes-séget válllok

HABITS ANTAL hangszerkészítő mester, Budapest, VII., Erzsébet-körút 42. és Vörösmarty-u. 19. Árjegyzéket bérmentve küldök.

Parádi üvegyár raktára

GÖRÖG ISTVÁN

Budapest, IV., Kossuth Lajos-utca 15.

Nagy választék mindenféle üvegenekben. Asztali készletek stb. igen jutányos áron. 8865

DAVID KÁROLY ÉS FIA doboz-papírúru és szab. fémkapocsgyára

Budapest, I., Mészáros-utca 38. Telefon 91—48.

Gyárt nagyban elárnsításra következő új czikkeket:

A legfinomabb esaládi dobozokat és díszborítékokat (levélpapirokkal és borítékokkal), névjegykártyákat, gyászlapokat, gyászlevélpapírt, gyásznévjegyeket. Saját gyártmányú fémsarkokkal ellátott rajt-tömböket, szelvénycsipké és tornapapírokat, továbbá papírtányérokat, plakátcsöveket és különféle összehajtható dobozokat.

1901. évi január hó 1-től állandó kiállítás a fenti czikkekből a városligeti iparsarnokban megtekinthető. 8846

HERENCSEVÖLGYI GYÁRUNK A KIRÁLYI VÁRPALOTA ASZTALU ÜVEGKÉSZLETÉT SZÁLLITOTTA

ELSŐ MAGYAR ÜVEGGYÁR

RÉSZÉNY-TÁRSASÁG

KÉPES ÁR JEGYZÉK INGYEN ÉS BÉRMENTVE.

LOHR Mária ezelőtti KRONFUSZ

csipke-, vegyészeti tisztító- és festészeti-intézete! Gyár: VIII., Baross-utca 85., IX., Cálvin-tér 9., V., Harminczad-utca 3., VI., Teréz-körút 39., VI., Andrassy-út 16. VIII., József-körút 2. szám. 8919

CLICHEKET WOTTITZ MANFRED

készit a legfinomabb kivitelben Budapest, Király-utca 30. — Telefon 12—99.

MATTONI FÉLE GIESSHUBLER

szárazanyagot

Czimbalom iskolámat, a melyből mindenki, tanító nélkül megtekinthet czimbalmozni, 4 koronáért adom. Képes nagy czimbalmárjegyzéket pedig ingyen. Varga Pál czimbalomgyártó, Budapest, VIII. ker., Rök Szállás-utca 3. sz.

Szépség és egészség. Kinek van szeplője? Idegesség, vérszegénység és az ebből származó bajok ellen legbiztosabban hasznosítandó Vasaschinabóra, mely saját termelésű minális édes borral készült, hatékonyan minden hasonló készítmény felülmúl. Egy üvege ára 2 kor. 40 fill., 6 üveges csomagulára 12 kor. 12 fill. 8991

TELJESEN ÁRTALMATLAN! Biztosan és gyorsan tüvölt el szeplőt, májfoltot, pörpenseket (vimmerit), bőrtakákat (mitiesert), bőrhámilást, napégetést, arcverességet stb. I. számú tégely 1 kor. (50 kr.). A hozzávaló ERNA-SZAPPAN 60 fillér (30 kr.). ERNA-KENŐCS II. számú még finomabb és hatásosabb mint az I. számú. Tégelye 2 kor. (1 frt.). Hozzávaló FOLYÉKONY ERNA-SZAPPAN 1 korona (50 krajczár). ERNA-puder (fehér, róza és eremeszín) 1 doboz 1 korona (50 krajczár). — fogpaszta, szappan nélkül, 1 kor. (50 kr.). — fogszájvíz, egy üvege 60 fillér (30 kr.). 8762

ERNA-HAJFESTŐSZER. (Oromatique de Erna.) Tökéletesen ártalmatlan szer ősz vagy vörös hajzatnak (hajsz, szakál) szőke, barna vagy fekete természetes szíre való kényelmes és állandó festésére. — A fele festett haj sem mosás által, sem gőzfürdőben nem hagyja színt.

A használati utasítás szoros betartása mellett a festés nem sikerülése teljesen ki van zárva. Kapható szőke, barna vagy fekete színben. Egy tok ára 4 korona. Főnti szerek nagyszerű hatását az elismerő- és köszönő-levelek ezrel igazolják. »Szent Miklós« gyógyszerüzár Temesvár, Király-utca 4. BANTLER ÖDÖN

Tess t mindenütt hátróztott Bantler-féle temesvári Erna-készítményeket kárni és rendelni.

Szép, tiszta, üde arczbőrt ér el mindenki ERNA-kenőcs (Kéz-és arczenőcs) használatával. Hígan- és ólomvegyületeket sem egyéb mérges alkotórészeket nem tartalmaz, miért is TELJESEN ÁRTALMATLAN! Biztosan és gyorsan tüvölt el szeplőt, májfoltot, pörpenseket (vimmerit), bőrtakákat (mitiesert), bőrhámilást, napégetést, arcverességet stb. I. számú tégely 1 kor. (50 kr.). A hozzávaló ERNA-SZAPPAN 60 fillér (30 kr.). ERNA-KENŐCS II. számú még finomabb és hatásosabb mint az I. számú. Tégelye 2 kor. (1 frt.). Hozzávaló FOLYÉKONY ERNA-SZAPPAN 1 korona (50 krajczár). ERNA-puder (fehér, róza és eremeszín) 1 doboz 1 korona (50 krajczár). — fogpaszta, szappan nélkül, 1 kor. (50 kr.). — fogszájvíz, egy üvege 60 fillér (30 kr.). 8762

ERNA-HAJFESTŐSZER. (Oromatique de Erna.) Tökéletesen ártalmatlan szer ősz vagy vörös hajzatnak (hajsz, szakál) szőke, barna vagy fekete természetes szíre való kényelmes és állandó festésére. — A fele festett haj sem mosás által, sem gőzfürdőben nem hagyja színt.

A használati utasítás szoros betartása mellett a festés nem sikerülése teljesen ki van zárva. Kapható szőke, barna vagy fekete színben. Egy tok ára 4 korona. Főnti szerek nagyszerű hatását az elismerő- és köszönő-levelek ezrel igazolják. »Szent Miklós« gyógyszerüzár Temesvár, Király-utca 4. BANTLER ÖDÖN

Tess t mindenütt hátróztott Bantler-féle temesvári Erna-készítményeket kárni és rendelni.

Kormánybiztos. Technikum-Altburg S.-A. Gépészet, elektrotechnika és vegyészeti számára. 9008 Tammhely. — Músor bérmentve.

Császárfürdő BUDAPESTEN 8018 téli és nyári gyógyhely. Elősrangú. E kénes vízű gyógyfürdő, páratlan gőzfürdővel és legmodernebb iszapfürdővel, pompás ásványvíz naszákkal, kő- és kádifürdővel. Prospektus ingyen bérmentve.

Figyelmeztetés! A híres MAUTHNER FÉLE MAGYAK zacskóin rajt áll a MAUTHNER-NÉV. A melyen nincs rajt az nem MAUTHNERTŐL való és ha minit olyant ajánlják tessék visszautasítani.

Jobb és megbízhatóbb magvakat még kívánni sem lehet, mint a minők 27 év óta kaphatók MAUTHNER ÖDÖN cs. és kir. udvari szállító magkereskedésében. Budapest, VII., Rottenbiller-utca 33. sz. és VI., Andrassy-út 23. sz. A 226 oldalra terjedő főárjegyzék kívánatra ingyen és bérmentve küldetik meg.

„Henneberg-selyem“

